

บทที่ 2

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาวเขานับเป็นกลุ่มชนชาติส่วนน้อยของประเทศไทย อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงและทุรกันดารของภาคเหนือและภาคตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศไทย มีภาษา ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมแตกต่างจากชาวไทยพื้นราบ การให้การศึกษาแก่ชาวเขานั้นช่วยให้ชาวเขาปรับตัวเข้ากับสังคมพื้นราบและความเจริญของเทคโนโลยีในปัจจุบันได้ โดยเฉพาะการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รัฐจัดให้ทุกคนได้เรียนกระจายและครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่ของประเทศ ไทย จำเป็นต้องมีบทบาทในการจัดการเรียนการสอนให้เด็กชาวเขาทุกคน จึงนับว่าเป็นระดับการศึกษาที่มีความสำคัญมากที่สุด ผู้วิจัยได้นำเสนอการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนชาวเขา โดยแบ่งเนื้อหา ดังนี้

1. ความเป็นมาของชาวเขา
2. นโยบายการจัดการศึกษาให้แก่ชาวเขา
3. นโยบายการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษา
4. การนำหลักสูตรไปใช้
  - 4.1 หลักสูตรประถมศึกษา ทุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
  - 4.2 การบริหารและบริการหลักสูตร
  - 4.3 การส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร
  - 4.4 การปรับหลักสูตร
  - 4.5 การจัดการเรียนการสอน
5. สภาพครูและนักเรียน
6. สภาพทั่วไปของโรงเรียน
7. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเป็นมาของชาวเขา

ชาวเขาในประเทศไทย หากพิจารณาโดยใช้ทิศทางการอพยพเป็นหลักในการแยกประเภท ชาวเขาแล้ว อาจแยกประเภทชาวเขาออกเป็น 2 สาขาใหญ่ดังนี้ (จัตกัย บุรุษพันธ์, 2528)

1. ชนชาติที่อพยพจากทิศใต้ไปสู่ภูมิภาคทางเหนือ ชนพวกนี้เรียกว่า พวกเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือตระกูลออสโตรเอเชียติก สาขาอมง-เขมร เมื่อประมาณ 2,000 ปี มีชนชาตินี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกที่ได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาก่อน แต่เมื่อชนชาติไทยตั้งหลักเข้ามามากขึ้น ชนชาติเหล่านี้ได้ถูกกลืนชาติไปบ้าง บางพวกอพยพไปทางตะวันออกเฉียงใต้ บางพวกหลบหนีไปอยู่ตามป่าเขา กลุ่มเหล่านี้เองที่กลายมาเป็นชาวเขา เรียกว่า ชาวเขาตระกูลเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาศัยอยู่ทางภาคเหนือของไทย ได้แก่ ถั่ว ขมุ ถิ่น มลาบรี และข่าฮ่อ

2. ชนชาติอพยพจากทิศเหนือไปสู่ภูมิภาคทางใต้ ชนชาตินี้ได้แก่ พวกจีน-ธิเบต แต่เดิมนั้นไม่มีอยู่ในไทย แต่ได้อพยพมาจากประเทศจีน พม่า ถาว ลงใต้ตามเส้นทางขนานกับการอพยพจากเหนือลงใต้ของชนชาติไทยแต่มาในระดับที่สูงกว่า ในขณะที่ชนชาติไทยอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในที่ราบลุ่ม ชนพวกนี้ได้อพยพตามเส้นทางอันลคเคี้ยวซึ่งทำให้การเคลื่อนที่เป็นไปโดยต่ำช้า และได้เข้ามาอาศัยอยู่ในภาคเหนือของไทยประมาณ 100 ปีมาแล้ว สามารถแยกออกเป็น 2 พวก ได้แก่

2.1 พวกธิเบต-พม่า ชนพวกนี้สืบเชื้อสายมาจากพวกโลโล-โนสุ และมีลักษณะสอดคล้องว่าได้รับอิทธิพลของชนชาติธิเบตอยู่มาก ชาวเขาพวกนี้ได้แก่ อีโก้ ลีซอ มูเซอ และกะเหรี่ยง

2.2 พวกจีนเดิม ชนพวกนี้มีความใกล้ชิดกับชนชาติจีนเป็นอย่างมาก ชาวเขาพวกนี้ได้แก่ แม้ว เฮ่า และจีนฮ่อ สำหรับจีนฮ่อมาตั้งหลักแหล่งในจังหวัดเชียงใหม่และเชียงรายมานานมาก จึงไม่ถือว่าเป็นชาวเขาคามความหมายที่ได้กล่าวมาข้างต้น

กองสงเคราะห์ชาวเขา (2539) ได้จำแนกชาวเขาออกตามลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ดังนี้

1. กลุ่มที่ค้าหรือหุบเขา ทำการเพาะปลูกแบบนาดำและทำไร่หมุนเวียน อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาช้านาน ได้แก่ กะเหรี่ยง ถั่ว ขมุ และถิ่น

2. กลุ่มที่สูงหรือสันเขา (ความสูงเฉลี่ยประมาณ 1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล) ทำการเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอย ได้แก่ แม้ว เฮ่า ลีซอ มูเซอ และอีโก้

วันช พฤษะที และคณะ (2528) กล่าวว่าไว้ว่า ชาวเขา คือ กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีความเจริญอยู่ในระดับรวมตัวกันเป็นเผ่า มีความสำคัญไม่ชัดเจนว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย อาศัยอยู่บนเขาทรูกันคารเพื่อยึดอาชีพเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ดำรงชีวิตอยู่อย่างง่าย ๆ มีลักษณะการตั้งหลักแหล่งกึ่งถาวรกึ่งเร่ร่อน ชาวเขามีอยู่ 9 เผ่า ได้แก่ ชาวเขาเผ่ามูเซอ กะเหรี่ยง แม้ว เฮ่า ลีซอ อีโก้ ถั่ว ขมุ และถิ่น

จากการจำแนกชาวเขาดังกล่าว เห็นได้ว่ามีชาวเขาเผ่าหลักใหญ่อยู่ 9 เผ่า คือ ชาวเขาเผ่า มูเซอ กะเหรี่ยง แม้ว เชา ลีซอ อีเก้อ ถั่ว ขมุ และถิ่น ซึ่งแต่ละเผ่ามีความเป็นมา ดังนี้ (กอง สงเคราะห์ชาวเขา, ม.ป.ป.)

1. กะเหรี่ยง เป็นชาวเขาเผ่าแรกทีอพยพเข้ามาในประเทศไทย เดิมอาศัยอยู่ในประเทศ พม่าอพยพเข้ามาเนื่องจากความกดดันทางการเมือง ตั้งแต่สมัยอยุธยาเป็นราชธานี และเป็นชาวเขาเผ่าที่ ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย รวมตัวกันหนาแน่นในพื้นที่ป่าเขาทางทิศตะวันตกของประเทศไทย ตาม ชายแดนไทย-พม่า แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กะเหรี่ยงสะกอ (หรือกะเหรี่ยงขาว ซึ่งมีมากที่สุด) และกะเหรี่ยงโป

ชาวกะเหรี่ยงมักตั้งถิ่นฐานอยู่ตามบริเวณหุบเขา ในระดับที่สูงประมาณ 500 เมตรเหนือ ระดับน้ำทะเล ดำรงชีพด้วยการปลูกข้าวและพืชผักต่าง ๆ โดยการทำนาดำและการทำไร่หมุนเวียน (กลับมาที่เดิมทุก 5-10 ปี) นอกจากนี้ยังมีการเลี้ยงหมู ไก่ วัว ควาย และช้าง เพื่อเป็นอาหาร ทำ พิธีกรรม ขอบ และรับจ้างใช้งาน

ครอบครัวกะเหรี่ยงนั้นยึดถือการสืบเชื้อสายทอดมทางฝ่ายหญิงเป็นหลัก เมื่อมีการ แต่งงานฝ่ายชายจะย้ายไปอยู่อาศัยในครอบครัวของฝ่ายหญิง ในสังคมกะเหรี่ยงนั้นครอบครัวเป็น ครอบครัวเดี่ยวและถือระบบพัว-เมียเดียว ชาวกะเหรี่ยงแต่เดิมมีภาษาเขียนของตนเองใช้ ใน ประเทศไทยนั้นชาวกะเหรี่ยงส่วนใหญ่นับถือลัทธิบูชาผี นอกจากนั้นนับถือศาสนาพุทธและคริสต์ ขึ้น อยู่กับความสัมพันธ์กับชุมชนพื้นราบ ประเพณีปีใหม่ของกะเหรี่ยงนั้นมีขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์

2. แม้ว เรียกตนเองว่า มั้ง เดิมอาศัยอยู่ในบริเวณกลุ่มแม่น้ำเหลืองของจีน อพยพเข้ามาสู่ ประเทศไทยประมาณ พ.ศ. 2393 โดยผ่านทางลาวข้ามทางเขืองราอ น่านและเถอ เป็นชาวเขาเผ่าที่ ใหญ่เป็นอันดับ 2 ในประเทศไทย และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือของประเทศ แม้วในประเทศไทย เดิมมี 2 กลุ่มย่อย คือ แม้วน้ำเงิน และแม้วขาว แม้วน้ำเงินยังเรียกชื่อด้วยภาษาไทยต่าง ๆ กัน คือ แม้วดำ แม้วถาส แม้วคอก พบในจังหวัดเชียงใหม่เรียกว่า แม้วถาส ในขณะที่จังหวัดน่านและ กำแพงเพชรเรียกว่า แม้วดำ สำหรับจังหวัดน่านแม้วถาสหมายถึง แม้วกลุ่มที่ 3 ซึ่งอพยพเข้ามาใน ฐานะผู้ลี้ภัยชาวลาว ส่วนหนึ่งเมื่อประมาณ ปี พ.ศ. 2518 แม้วกลุ่มนี้เรียกว่า แม้วกวมปี-วา

ตามปกติ ชาวแม้วจะอยู่อาศัยในเทือกเขาที่ระดับสูงประมาณ 1,000-1,200 เมตรเหนือ ระดับน้ำทะเล ทำให้พวกเขาต้องทำการเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอย โดยปลูกข้าวเพื่อบริโภค ข้าวโพด สำหรับเลี้ยงสัตว์ และแต่เดิมปลูกฝิ่นเพื่อเป็นรายได้

ลักษณะครอบครัวของชาวแม้วเป็นแบบครอบครัวขยาย และยอมรับการที่สามีมีภรรยาได้ หลากคน ชาวแม้วมีการถือลำดับวงศ์ตระกูล (แม่) และให้ฝ่ายชายเป็นใหญ่ในครอบครัวตลอดจนการ บูชาบรรพบุรุษเหมือนชาวจีน ปีใหม่แม้วมีขึ้นในเดือนธันวาคม

3. มูเซอ เรียกตนเองว่า ถาสู มีถิ่นกำเนิดอยู่บริเวณที่ราบสูงฮิเบค ต่อมาได้อพยพเคลื่อนย้ายไปอยู่ทางตอนใต้ของจีนและด้านตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า ชาวมูเซอในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 2 กลุ่มใหญ่ และ 2 กลุ่มเล็ก 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ มูเซอคำและมูเซอแดง 2 กลุ่มเล็ก ได้แก่ มูเซอซี (หรือมูเซอเหลือง) และมูเซอเขต

หมู่บ้านชาวมูเซอมักจะตั้งอยู่บนที่สูงประมาณ 1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ดังนั้นชาวมูเซอต้องทำการเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอย นอกจากข้าว ข้าวโพดแล้ว ชาวมูเซอบางส่วนยังปลูกฝิ่นเป็นพืชไร่ได้

ลักษณะครอบครัวของชาวมูเซอเป็นแบบครอบครัวเดี่ยว และถือระบบหัว – เมียเดี่ยว การสืบสายสกุลนั้นไม่มีระบบเคร่งครัด หากมีการแต่งงานเกิดขึ้นฝ่ายชายอาจต้องไปอาศัยอยู่กับครอบครัวฝ่ายหญิงเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณฝ่ายหญิง มูเซอแดงและมูเซอคำนับถือการบูชาผี ส่วนชาวมูเซอเหลืองนับถือศาสนาคริสต์ ปีใหม่มูเซอจัดขึ้นในเดือนมกราคมและมกราคม

4. เข้า เรียกตนเองว่า เมียน มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในประเทศจีน และส่วนใหญ่ยังอยู่ในจีนตอนใต้ โดยเฉพาะในเขตกวางตีและกวางตุ้ง อพยพเข้าสู่ประเทศไทยประมาณ ค.ศ. 1800 แบ่งออกเป็น 3 เผ่า คือ สูงเข้า แพนเข้า และนางคิงเข้า ในประเทศไทยมีเพียงสูงเข้าเท่านั้น

ชาวเข้ามักอาศัยอยู่บนที่สูงประมาณ 1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล จึงทำให้มีการเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอยเพื่อผลิต ข้าว ข้าวโพด พืชผักต่าง ๆ ถังถั่ว และฝิ่น เพื่อบริโภค และหารายได้ตามลำดับ

ลักษณะครอบครัวของชาวเข้านั้นเป็นแบบครอบครัวขยาย และชอบรับการที่สามีมีภรรยาได้หลายคน มีการนับถือลำดับวงศ์ตระกูล (แซ่) บูชาบรรพบุรุษเช่นเดียวกับชาวจีน นอกจากนั้นระบบการผลิตของชาวเข้ามีการต้องการแรงงานมากจึงมีการรับเอาทาสบุญธรรมเข้ามาเลี้ยงไว้ในครอบครัว โดยที่เด็กนั้นอาจเป็นคนต่างเผ่าก็ได้

ชาวเข้าได้รับเอาวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวจีนมาไว้ รวมถึงภาษาเขียน วรรณคดี ตลอดจนทัศนคติความเชื่อและวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ของชาวจีน และปีใหม่เข้าก็ตรงกับปีใหม่ของชาวจีนด้วย

5. อีโก้ เรียกตนเองว่า อาข่า มีถิ่นฐานเดิมอยู่ตามบริเวณภูเขาสูงทางตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ถูกชนชาติอื่นรุกรานจนต้องถอยร่นลงมาทางใต้เรื่อย ๆ จนกระจัดเข้าไปในประเทศพม่า ลาว และไทย มีมากในมณฑลยูนนานและไกวเจา อีโก้ในประเทศไทยอพยพมาจากแคว้นเชียงคองประเทศพม่า เข้ามาตั้งถิ่นฐานครั้งแรกที่บ้านพญาไทร อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เมื่อประมาณ 90 ปีมาแล้ว อีโก้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ จ๋องวอ ถอมมี และหามมี

อีโก้มักตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่สูงประมาณ 1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ทำไร่เลื่อนลอยเช่นเดียวกับชาวเขาเผ่าอื่นที่บนที่สูง ครอบครัวของอีโก้เป็นครอบครัวขยาย สามีมีภรรยาได้หลายคน อำนาจในครอบครัวเป็นของฝ่ายชาย

ระบบความเชื่อในลัทธิบูชาผีของอีก้อนั้นเข้มงวดมาก รวมทั้งระเบียบวิถีทางสังคมที่จับข้อประกอบเป็นวัฒนธรรมของชาวอีก้อ เป็นการยากที่จะสามารถเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป ปีใหม่อีก้อตรงกับเดือนธันวาคม

6. ติซอ เรียกตนเองว่า ติซุ ถิ่นฐานเดิมอยู่ที่ดินแม่น้ำสาละวินและแม่น้ำโขงทางตอนเหนือของประเทศสิบคตลอกจนทางตะวันตกเฉียงเหนือของมณฑลยูนนานในประเทศจีน อพยพลงมาทางใต้เนื่องจากเกิดการสู้รบกับชนเผ่าอื่น เข้าสู่ประเทศไทยครั้งแรกระหว่างปี พ.ศ. 2462 – 2464 แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ติซอจีนหรืออันติซอ และติซอแท้ โดยดูจากรี้อแซ่ สกุล

การตั้งถิ่นฐานของชาวติซอมักมีลักษณะพิเศษกว่าชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ซึ่งมักมองดูคล้ายป้อมปราการ และอยู่ในระดับความสูงตั้งแต่ 1,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลขึ้นไป ทำการเพาะปลูกแบบไร่เลื่อนลอย ถึงแม้ว่าชาวติซอจะนิยมปลูกฝิ่นเพื่อรายได้ แต่จะพบว่าชาวติซอคิดฝิ่นน้อยมาก นอกจากนี้ชาวติซอได้ชื่อว่าพ่อค้าแห่งภาษา อันเนื่องมาจากชาวติซอนนอกจากจะทำไร่แล้วยังประกอบการค้าขายสินค้าระหว่างชุมชนชาวเขาต่าง ๆ ด้วย

7. ติวะ เรียกตนเองว่า ติวะว ถิ่นฐานเดิมอยู่อาศัยตามบริเวณลุ่มน้ำสาละวินและแม่น้ำโขง มีอยู่กระจัดกระจายในคอนไค้ของจีน พม่า ลาว และทางตอนเหนือของไทย เชื่อว่าเป็นชนชาติที่เป็นเจ้าของดินแดนลุ่มแม่น้ำโขง ก่อนที่จะถูกชนชาติไทยเข้ามาครอบครองในเวลาต่อมา ปัจจุบันชาวติวะส่วนใหญ่ได้ผสมกลมกลืนกับชาวไทยจนยากที่จะสามารถแบ่งแยกได้ชัดเจน พบได้เฉพาะในเขตจังหวัดเชียงใหม่และแม่ฮ่องสอน

ชาวติวะจะอาศัยอยู่ในที่สูงมาก ๆ และบริเวณหุบเขาที่ราบลุ่ม ทำการเพาะปลูกข้าวนาดี และทำไร่แบบหมุนเวียนเหมือนกับชาวคะเหรียง

ระบบครอบครัวชาวติวะจะเป็นแบบครอบครัวเดี่ยวหรือระบบคู่ – เมียเดี่ยว และยึดถือการสืบสายเลือดทางฝ่ายชายแบบไม่เคร่งครัดนัก มีลัทธิความเชื่อบูชาผีและบรรพบุรุษผสมผสานไปกับศาสนาพุทธ

8. ขมุ มีถิ่นฐานอยู่ตามบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตลอดชายแดนไทย – ลาว ในภาคเหนือจะพบชาวขมุได้ในเขตจังหวัดน่านและเชียงราย

เนื่องจากชาวขมุมีการย้ายถิ่นฐาน และนิยมไปรับจ้างคนเผ่าอื่น ๆ ทำงานอยู่เสมอมาเป็นเวลานาน ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนกับชาวเขาเผ่าอื่น โดยเฉพาะชาวไทยจนในปัจจุบันจะพบหมู่บ้านชาวขมุได้น้อยมาก ซึ่งมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายชาวไทยมาก นอกจากภาษาและประเพณี พิธีกรรมบางอย่างแตกต่างออกไป

9. ถิ่น จะพบอยู่เพียงในพื้นที่จังหวัดน่าน ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วชาวถิ่นก็คือชาวติวะหรือชาวติวะว และชาวไทยในจังหวัดน่านเรียกชนกลุ่มนี้ว่า ถิ่นหรือเจ้าของดินเดิมนั้นเอง ชาวถิ่นอาศัยอยู่ในเขตป่าเขาตามบริเวณชายแดนไทย – ลาว ในจังหวัดน่าน

ชาวถิ่นหรือชาวติวะในจังหวัดน่าน มีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับชาวติวะในจังหวัดเชียงใหม่และ

แม่ฮ่องสอนเช่นเดียวกัน ในปัจจุบันได้มีการผสมกลมกลืนกับชาวไทยหรือรับเอาระเบียบวิถีชีวิตชาวไทยไปรวมกัน จนยากที่จะแยกแยะความแตกต่างชนชาวไทยโดยทั่วไปได้ นอกจากสิ่งมรดกศิลปะวัฒนธรรมบ้านเรือน รูปแบบการทำไร่และภาษาพูดในหมู่บ้านเท่านั้น

นโยบายการจัดการศึกษาให้แก่ชาวเขา

นโยบายของรัฐในการดำเนินงานเกี่ยวกับชาวเขาดังแต่ต้นมานั้น มิได้มีนโยบายที่ชี้เฉพาะทางการศึกษา แต่ได้กำหนดเป็นนโยบายทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การลดและเลิกปลูกพืชเสพติด นโยบายการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขานั้นมีแทรกอยู่ในนโยบายการดำเนินการเกี่ยวกับชาวเขาของหน่วยงานต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มมีนโยบายการดำเนินการเกี่ยวกับชาวเขามือปี พ.ศ. 2499 โดยกระทรวงมหาดไทย จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2506 จึงเริ่มมีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการศึกษาของชาวเขา โดยคณะกรรมการชาวเขา สาขาการศึกษา และในปี พ.ศ. 2512 โดยคณะกรรมการชาวเขา สาขาการศึกษาและอนามัย หลังจากนั้นมาก็ได้มีการกำหนดขอบเขตหน้าที่ ของคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ให้กว้างขวาง จนถึง พ.ศ. 2522 คณะกรรมการสาขาการศึกษาก็ได้เน้นหนักพิจารณาโครงการศูนย์การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา ซึ่งเป็นโครงการทดลองหารูปแบบการศึกษาที่เหมาะสมแก่ชาวเขาและพิจารณาเรื่องแผนพัฒนาการศึกษาสำหรับชาวเขาของกระทรวงศึกษาธิการเป็นสำคัญ โดยมีความเห็นว่า การให้การศึกษาแก่ชาวเขานั้นควรดำเนินการเป็นกรณีพิเศษแตกต่างจากโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่ราบโดยทั่วไป เพราะนอกจากเรื่องอ่านออกเขียนได้แล้ว ยังมุ่งสร้างให้ชาวเขาก็คความจงรักภักดีต่อรัฐบาลเพื่อความปลอดภัยของประเทศ มุ่งเน้นการสร้างควมสำนึกการเป็นคนไทย ดังนั้นการสอนจึงควรมีหลักสูตรพิเศษและครูควรได้รับการอบรมพิเศษแตกต่างจาก โรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่ราบโดยทั่วไป ค่อจากนั้นมาก็ได้มีนโยบายที่กล่าวถึงชาวเขาโดยเฉพาะ มีแต่กำหนดการจัดการศึกษาในพื้นที่ห่างไกล และชุมชนที่มีปัญหาทางภาษาและการเมืองซึ่งชาวเขาก็นับเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีลักษณะดังกล่าว (กระทรวงศึกษาธิการ, 2531)

ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2532 คณะรัฐมนตรีได้กำหนดนโยบาย เรื่องการแก้ไขปัญหาความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับชาวเขาและการปลูกพืชเสพติด และให้กระทรวงมหาดไทย กระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงสาธารณสุขร่วมกันพิจารณาแนวความคิดของแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชนและตั้งเวดล้อม และการควบคุมพืชเสพติดบนพื้นที่สูง กระทรวงศึกษาธิการนั้นรับผิดชอบการจัดทำแผนหลักเพื่อการจัดบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานและแผนงานหลักเพื่อกำกับดูแลการเผยแพร่ศาสนาในกลุ่มประชากรเป้าหมาย ซึ่งแผนงานหลักทั้งสองแผนงานเรียกว่า แผนพัฒนาการศึกษามบนพื้นที่สูง (พ.ศ. 2535 – 2539) ซึ่งมีนโยบาย ดังนี้ (สมยศ เม่นแฉิม, 2539)

1. เร่งรัดการให้บริการการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งในและนอกระบบโรงเรียนอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง

2. ปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมและเป็นเอกภาพ เพื่อเสริมสร้างความพร้อมและความสำนึกของประชากรเป้าหมาย โดยเน้นการให้ความรู้และทักษะด้านการประกอบอาชีพตามสภาพและความเหมาะสมของพื้นที่ การพึ่งตนเองและการมีส่วนร่วมในการพัฒนา การเคารพปฏิบัติตามกฎระเบียบของทางราชการ และรัฐพิธี หน้าที่ ของพลเมืองไทย และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการอนุรักษ์ การใช้ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

3. ให้มีการจัดระบบการจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมบนพื้นที่สูง ให้ชัดเจนและเป็นเอกภาพ และให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมตามความเหมาะสม รวมทั้งให้มีการจัดการด้านบริหารงานบุคคลที่ให้ความสำคัญแก่สวัสดิการที่เหมาะสมกับสภาพการทำงานของบุคลากรที่ปฏิบัติงานบนพื้นที่สูง และมีความเป็นเอกภาพ

นโยบายในแผนพัฒนาการศึกษาระดับพื้นที่สูง (พ.ศ. 2535 – 2539) เป็นนโยบายการจัดการศึกษาให้แก่ชาวเขาที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากที่สุด เพราะในปัจจุบันได้มีการจัดประเภทชาวเขาเข้ารวมกับกลุ่มคือโอกาสทางการศึกษา นโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวเขาโดยเฉพาะจึงไม่มี ส่วนใหญ่จะเป็นนโยบายที่แสดงรวมเป็นกลุ่มคือโอกาสทางการศึกษา

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 8 ได้กำหนดนโยบายการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนชาวเขา เช่น

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน (2529) ได้กำหนดนโยบายการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนชาวเขา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. มุ่งเปิดโอกาสให้เด็กในวัยเรียนประถมศึกษาทุกคนเข้ารับการศึกษอย่างครบถ้วน
2. มุ่งพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนสำหรับชาวเขาอย่างเร่งด่วน โดยปรับปรุงการเรียนการสอน การจัดสรรงบประมาณ การนำอันวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ในการเรียนการสอน และการจัดสรร พัฒนาบุคลากรสำหรับโรงเรียนชาวเขา

3. มุ่งพัฒนาหลักสูตร แผนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพ สังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณี สภาพแวดล้อม และค่านิยมของชาวเขา โดยเน้นในเรื่อง ความสามารถในการหาเลี้ยงชีพบนเขา การเป็นนักพัฒนา ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเป็นไทย และคุณธรรม คุณลักษณะที่พึงปรารถนา

4. ส่งเสริมและให้กำลังใจครูที่ทำงานในท้องถิ่นกันดาร ซึ่งได้แก่ครูที่สอนในชุมชนชาวเขาที่อยู่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงราย (สมชพ เม่นแฉิม, 2539) ได้กำหนดนโยบายการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชนชาวเขา ดังนี้

1. ในเขตพื้นที่ชาวเขา ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบที่เหมาะสมครอบคลุมทุกพื้นที่
2. เร่งรัดพัฒนาคุณภาพนักเรียนชาวเขาให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติและคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรประถมศึกษาและคุณลักษณะที่เด่นชัดตามความต้องการของ

ท้องถิ่น และลดอัตราการจ้ำจ้น

3. สนับสนุนให้โรงเรียนจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นของเขา

นโยบายในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษา

ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น แต่ละหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษา จะต้องมีการกำหนดนโยบายไว้ให้ชัดเจน นโยบายจึงเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้บริหาร เพราะนโยบายจะเป็นตัวที่ให้ทิศทางในการบริหารงานและเป็นข้อมูลในการวางแผนงาน ทำให้กระบวนการบริหารงานทั่ว ๆ ไปสัมฤทธิ์ผล มีผู้บริหารและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของคำว่า นโยบาย ดังนี้

อุทัย ธรรมเดโช (2527) ให้ความหมายว่า นโยบาย คือ แนวปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมาย โดยกำหนดเมื่อมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายไว้แล้วว่าจะมีวิธีปฏิบัติอย่างไรจึงจะนำมาซึ่งความสำเร็จ

ประชุม รอดประเสริฐ (2528) ได้สรุปถึงความหมายของนโยบายไว้ว่า นโยบายเป็นข้อความหรือความเข้าใจร่วมกันอย่างกว้าง ๆ ที่ใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจเพื่อการปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ของผู้บริหารและของหน่วยงาน

บุญท่ม เสนารักษ์ (2531) กล่าวว่า นโยบาย หมายถึง หลักและวิธีปฏิบัติอย่างกว้าง ๆ เกี่ยวกับแนวคิด กระบวนการ การวางแผน และการกำหนดโครงการเพื่อใช้เป็นแนวดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งของความมุ่งหมายที่กำหนด

Theo Haiman (1974 อ้างถึงใน อังคณา นิธิจันทร์, 2538) ให้ความหมายว่า นโยบายเป็นข้อความที่ทำให้เกิดความเข้าใจ ร่วมกันภายในหน่วยงานเกี่ยวกับภาพรวมของการปฏิบัติการ ผู้บริหารหรือหน่วยงานสามารถใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจปฏิบัติการภารกิจต่าง ๆ ได้

กล่าวโดยสรุป นโยบาย คือ แนวทางกว้าง ๆ ที่เกี่ยวกับ ความคิด กระบวนการ การวางแผน และการกำหนดโครงการ ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในหน่วยงาน สามารถนำไปใช้เป็นแนวดำเนินการและตัดสินใจในการปฏิบัติงานต่างๆของผู้บริหารและหน่วยงานให้ประสบความสำเร็จได้

เนื่องจากนโยบายเป็นเรื่องของการเลือกสรรแนวทางที่ตีเหมาะสม เพื่อใช้ในการปฏิบัติงานให้บรรลุสู่เป้าหมาย นโยบายในการบริหารงานจะดีหรือไม่ จึงขึ้นอยู่กับเงื่อนไขต่าง ๆ หลายประการ ได้แก่ ความสามารถของผู้กำหนดนโยบาย ความเข้าใจและความสามารถของผู้นำนโยบายไปปฏิบัติการจัดระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพในหน่วยงาน และทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายนั้น สำหรับ

นโยบายที่คืบหน้า อุทก ธรรมโคธ (2527) ประชุม รอดประเสริฐ (2528) และบุญท่ม เสนารักษ์ ได้กล่าวถึงลักษณะนโยบายที่ดีไว้สอดคล้องกัน ซึ่งสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

1. จะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และมีความยืดหยุ่น สามารถที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้ทันต่อเหตุการณ์ใหม่ ๆ เสมอ
  2. จะต้องสอดคล้องกับนโยบายหลักของรัฐบาลและไม่ขัดกับระเบียบแบบแผนและข้อบังคับต่าง ๆ ของสังคมโดยรวม
  3. ต้องใช้ข้อเท็จจริง ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้
  4. จะต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่เป็นจริง คำนึงถึงทรัพยากรว่ามีเพียงพอที่จะทำงานได้หรือไม่ และจะต้องกำหนดขึ้นก่อนที่จะมีการดำเนินงาน
  5. จะต้องกำหนดขึ้นโดยให้คลุมไปถึงสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย
- ดังนั้น ในการกำหนดนโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ จึงควรมีการพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อให้ได้นโยบายที่ดี ครอบคลุม มีเหตุผล และนำมาเป็นหลักในการบริหารงาน เพราะนโยบายที่ดีย่อมทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2539) ได้กำหนดนโยบายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับประถมศึกษาไว้เพื่อให้โรงเรียนนำหลักการ และแนวนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งมีสาระที่สำคัญต่อไปนี้

1. จัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาให้ทั่วถึงเด็กทุกคนและส่งเสริมให้ได้เรียนจนจบหลักสูตร
2. เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับประถมศึกษาให้ได้มาตรฐานโดยเน้นการปฏิรูปโรงเรียน การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน และการปฏิรูประบบการบริหารโรงเรียน
3. ปรับปรุงประสิทธิภาพการบริหารและการนิเทศการศึกษา โดยเน้นการปฏิรูประบบการบริหาร การกระจายอำนาจให้หน่วยงานระดับปฏิบัติมีความคล่องตัวในการบริหาร การใช้แผนเป็นเครื่องมือในการบริหาร การพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ การปรับปรุงจัดตั้ง จัดสรรและบริหารงบประมาณ การพัฒนาหน่วยงานให้ได้ตามเกณฑ์มาตรฐาน การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการนิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผล ประชาสัมพันธ์เชิงรุก รวมทั้งเปิดโอกาสให้องค์กรท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหาร สนับสนุน และประเมินผลการปฏิบัติงาน
4. พัฒนาระบบการบริหารงานบุคคล ให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานตามภารกิจอย่างมีประสิทธิภาพ สรรหาบุคลากรในวิชาที่ขาดแคลนให้เพียงพอ พัฒนาคณากรทุกประเภท ทุกระดับ ให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะ จิตสำนึก อุทิศการงาน และวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในการปฏิบัติงาน
5. สนับสนุนการจัดสวัสดิการ สวัสดิภาพและสิทธิประโยชน์ ของบุคลากรทุกประเภท

เพื่อสร้างขวัญ กำลังใจ ความภาคภูมิใจ ให้บุคลากรเกิดความสุขในการทำงาน โดยเน้นการดำเนินงานในรูปแบบที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของบุคลากร

การนำหลักสูตรไปใช้

หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เพราะหลักสูตรเป็นตัวกำหนดทิศทางของการเรียนการสอนในแต่ละระดับว่าจะเน้นไปทางใด ช่วยให้เห็นภาพของการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองไปตามขีดความสามารถ หลักสูตรจะบอกถึงความมุ่งหมายของรายวิชาที่กำหนดให้นักเรียน รวมทั้งเนื้อหาและประสบการณ์ที่สมควรจัดในแต่ละวิชา ได้มีผู้ให้คำจำกัดความของคำว่า หลักสูตร ไว้ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2524) ได้กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทั้งหมดที่นักเรียนจะพึงได้รับภายใต้การนำของครู หรือโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อมุ่งหวังให้เกิดความงอกงามในด้านต่าง ๆ แก่นักเรียน ทั้งทางกาย อารมณ์ และสังคม

กัญญา สาร (2526) กล่าวว่า วิชา หลักสูตร หมายถึง บรรดาประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียนตามระดับชั้นตามความต้องการ ความสนใจความวัยของนักเรียน และตามความต้องการของสังคม รวมทั้งประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งภายในโรงเรียนและภายนอกเวลาเรียนตามปกติในโรงเรียน

ธำรง บัวศรี (2531) กล่าวว่า วิชา หลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลดประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่กำหนดไว้

Good (1972) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้ หลักสูตรคือเนื้อหาของหมวดวิชาใดวิชาหนึ่ง หลักสูตรคือโปรแกรมการศึกษาที่กำหนดเค้าโครงเรียน ซึ่งประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ และหลักสูตรคือโปรแกรมการศึกษาที่ประกอบด้วย เค้าโครงเนื้อหาวิชาส่วนหนึ่ง และการจัดประสบการณ์อีกส่วนหนึ่ง

จากความหมายของหลักสูตรดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลดประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่นักเรียน โดยมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม

หลักสูตรประถมศึกษา ทุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ความคาดหวังของหลักสูตร

หลักสูตรประถมศึกษา ทุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535) มีความคาดหวังให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ต่อสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน ในการนี้จะต้องปลูกฝังให้นักเรียนเกิดคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. การพัฒนาคน ได้แก่ มีความรู้พื้นฐาน มีสุขภาพกายใจสมบูรณ์ แก้ปัญหาเป็น เลือตละ และมุ่งพัฒนา
2. การพัฒนาอาชีพ ได้แก่ การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักรการทำงานและทำงานเป็น
3. การพัฒนาสังคม ได้แก่ การปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศ และโลก

จุดเน้นของหลักสูตร

1. จัดการเรียนรู้การตอนเน้นกระบวนการ

จัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดทักษะในกระบวนการต่าง ๆ เพื่อที่จะนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต จะต้องสอนให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง จนเกิดทักษะและชื่นชมที่ได้ปฏิบัติ กระบวนการต่าง ๆ ที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้น เช่น กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการฝึกทักษะ กระบวนการจัดการ และกระบวนการกลุ่ม เป็นต้น

เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ทักษะ และกระบวนการต่าง ๆ ดังกล่าว ครูจำเป็นต้องเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนมาเป็นการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนมีนิสัยการใช้ ทักษะกระบวนการ ในการแสดงออกทุก ๆ ด้าน กระบวนการดังกล่าวมี 9 ขั้นตอนดังนี้ ๑. ระบุปัญหาและความจำเป็น ๒. คิดวิเคราะห์หาคำตอบ ๓. สร้างทางเลือกอย่างหลากหลาย ประเมินและเลือกทางเลือก กำหนดและลำดับขั้นตอนการปฏิบัติ ๔. ปฏิบัติด้วยความชื่นชม ประเมินผลระหว่างปฏิบัติ ๕. ปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ ประเมินผลรวมเพื่อให้เกิดความภูมิใจ ในการจัดการเรียนการสอนอาจจัดให้ครบทั้ง 9 ขั้นตอน หรือปรับให้เหมาะสมตามลักษณะของจุดประสงค์ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ได้

2. การส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรต้องคำนึงถึงความหลากหลายของท้องถิ่น ซึ่งแตกต่างกันทั้งทางด้านสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นหลักสูตรจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นจัดทำรายละเอียดในส่วนที่เป็นของท้องถิ่นได้ตามเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษากำหนด เพื่อให้ผู้เรียนได้รับผลประโยชน์จากการเรียนรู้ท้องถิ่นของคนและเพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองด้วย

3. จัดการเรียนการสอนตามแนวค่านิยมการ

หลักสูตรได้มีการกำหนดแนวค่านิยมการเพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางที่จะจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดหมาย โดยมีจุดเน้น 2 ประการ คือ จัดการเรียนการสอนโดยเน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนให้มากที่สุด จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไขและสภาพความต้องการของท้องถิ่น

โครงสร้างหลักสูตร

โครงสร้างเป็นหมวดประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้มี 5 กลุ่ม ดังนี้
กลุ่มที่ 1 กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ประกอบด้วย ภาษาไทยและคณิตศาสตร์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ว่าด้วยกระบวนการแก้ไขปัญหาของชีวิตและสังคม โดยเน้นทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อการดำรงอยู่และดำเนินชีวิตได้

กลุ่มที่ 3 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ว่าด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมนิสัย ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคลิกภาพที่ดี

กลุ่มที่ 4 กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ว่าด้วยประสบการณ์ทั่วไปในการทำงานและความรู้พื้นฐานในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 5 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ ว่าด้วยกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียน สำหรับกลุ่มประสบการณ์พิเศษ ในชั้น ป.5-6 โรงเรียนอาจเลือกจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะ ในกลุ่มประสบการณ์ทั้ง 4 หรือเลือกจัดกิจกรรมอื่น ๆ ตามความสนใจของผู้เรียน เช่น ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน และอาจเลือกจัดหลาย ๆ กิจกรรมก็ได้

เวลาเรียน

ตลอดหลักสูตรประถมศึกษาใช้เวลาเรียนประมาณ 6 ปี แต่ละปีการศึกษาควรมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 40 สัปดาห์ ในหนึ่งสัปดาห์ต้องมีเวลาเรียนไม่น้อยกว่า 25 ชั่วโมง หรือ 75 คาบ ซึ่งกำหนดคาบละ 20 นาที ทั้งนี้เมื่อรวมกันแล้วต้องไม่ต่ำกว่า 200 วัน และไม่ต่ำกว่า

1,000 ชั่วโมง และสำหรับชั้น ป.5-6 นั้นให้เพิ่มเวลาในการจัดกิจกรรมตามความสนใจของผู้เรียนในกลุ่มประสบการณ์พิเศษอีกไม่ต่ำกว่า 200 ชั่วโมง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

การบริหารและบริการหลักสูตร

สันต์ ชรรณปาฐ (2527) ได้กล่าวถึงการบริหารและบริการหลักสูตรไว้ว่า คือ การจัดบุคลากรเข้าสอน การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร และการบริการหลักสูตร เพื่อให้สามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. การจัดบุคลากรเข้าสอน

การจัดบุคลากรเป็นงานของหน่วยงานผู้ใช้หลักสูตร ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นงานของผู้บริหารสถานศึกษา การจัดบุคลากรเข้าสอนจำเป็นต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ตลอดจนความสนใจของบุคลากรแต่ละคน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ใช้หลักสูตรมีโอกาสใช้ศักยภาพของคนให้เป็นประโยชน์ต่อการใช้หลักสูตรมากที่สุด (สังัด อุทรานันท์, 2527) ซึ่งในการดำเนินงานจัดบุคลากรเข้าสอนนั้น ปรีชาพร วงศ์อนุสรโรจน์ (2535) ได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินงานไว้ดังนี้

- 1) ดำรวจความพร้อมของบุคลากรก่อนเปิดหลักสูตรใหม่ หรือเปิดแผนการสอนใหม่
- 2) ดำรวจภาระงานของบุคลากร
- 3) ดำรวจคุณสมบัติของบุคลากร
- 4) จัดบุคลากรเข้าสอนตามความพร้อม ซึ่งได้แก่
  - 4.1) จัดตามวุฒิการศึกษา
  - 4.2) จัดตามความสนใจและตามความถนัด
  - 4.3) จัดตามความเชี่ยวชาญและประสบการณ์

2. การเตรียมบุคลากร

ครูนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดที่จะพัฒนาหลักสูตรประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลว เพราะเป็นผู้ที่จะนำหลักสูตรไปใช้ จะต้องเตรียมครูให้พร้อมทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ทักษะในการใช้หลักสูตร และเจตคติอันพึงมีต่อหลักสูตร (ธำรง บัวศรี, 2531) สำหรับวิธีการเตรียมบุคลากรนั้น สังัด อุทรานันท์ (2527) ธำรง บัวศรี (2531) และปรีชาพร วงศ์อนุสรโรจน์ (2535) ได้กล่าวไว้สอดคล้องกันว่า สามารถดำเนินการได้โดยการประชุมชี้แจง การอบรม การประชุม สัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ และการเผยแพร่เอกสาร

3. การบริหารและบริการวัสดุหลักสูตร

วัสดุหลักสูตร หมายถึง เอกสารหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนทุกชนิดที่จัดทำขึ้น เพื่อให้ความสะดวกและช่วยเหลือครูให้สามารถใช้หลักสูตรได้ถูกต้อง วัสดุหลักสูตรจึงมี

ความสำคัญและส่งผลต่อการใช้หลักสูตรโดยตรง (สัจจ อุทรานันท์, 2527) ดังนั้นหน่วยงานและโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์หลักสูตร และระบบการบริหารและบริการ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ (2535) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการบริหารและบริการวัตถุประสงค์หลักสูตรไว้ ดังนี้

1) ครูวิเคราะห์และตรวจสอบความต้องการวัตถุประสงค์หลักสูตรแล้วแจ้งให้โรงเรียนทราบ

2) โรงเรียนรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ความต้องการของครู แยกประเภทเป็นสิ่งที่ต้องจัดหาจัดซื้อ

3) โรงเรียนส่งข้อมูลดังกล่าวไปยังหน่วยงานที่ให้บริการ ได้แก่ อำเภอ จังหวัด สำหรับสิ่งที่จัดซื้อโดยใช้งบประมาณ ส่วนสิ่งที่ต้องจัดหาซึ่งได้แก่ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน นวัตกรรมการสอน ฯลฯ ที่เป็นของท้องถิ่น ให้ส่งไปยังศูนย์วิชาการจังหวัด และเขตการศึกษา

4) หน่วยงานที่ให้บริการตามข้อ 3 วิเคราะห์ข้อมูลและดำเนินการผลิตหรือจัดทำตามความต้องการ แล้วนำไปบริการโรงเรียนหรือหน่วยปฏิบัติ

5) หน่วยงานตามข้อ 3 ได้แก่ เขตการศึกษาและจังหวัด ส่งข้อมูลไปยังกรมวิชาการ เพื่อขอบริการในกรณีที่ไม่สามารถจัดบริการให้หน่วยปฏิบัติได้

6) กรมวิชาการวิเคราะห์ข้อมูล และดำเนินการช่วยเหลือตามบทบาทหน้าที่

4. การบริการหลักสูตร

การบริการหลักสูตรในโรงเรียน ได้แก่ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น การบริการห้องสอนวิชาเฉพาะ การบริการเกี่ยวกับห้องสมุด บริการเกี่ยวกับเครื่องมือวัดและประเมินผล ซึ่งผู้บริหารโรงเรียนควรได้พยายามจัดทำหรือจัดหาแหล่งวิชาการต่าง ๆ ทั้งจากบุคคลและหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์และสะดวกแก่ผู้ใช้หลักสูตร (สัจจ อุทรานันท์, 2527)

การส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจของการจัดการศึกษาที่เป็นเรื่องบ่งชี้ว่า เขาชนไทยอนาคตของชาติ ควรเป็นพลเมืองที่มีลักษณะอย่างไรที่สังคมไทยต้องการสามารถดำเนินชีวิตของคนได้อย่างมีความสุข อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าหลักสูตรจะสร้างขึ้นอย่างดีเลิศและเหมาะสมเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าไม่มีระบบการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพก็ยากที่จะใช้หลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

สังกัด อุทรานันท์ (2527) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. ทำความเข้าใจหลักสูตรที่โรงเรียนใช้ต่ออย่างชัดเจน
2. ให้บริการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ แก่ครู
3. ดำเนินการนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตรในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ
4. กระตุ้นและส่งเสริมครูในการใช้หลักสูตรอย่างถูกต้อง เช่น จัดการอบรมหรือจัดประชุมสัมมนา เป็นต้น
5. ให้กำลังใจและป่าวขวัญแก่ครูผู้ใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างแก่ครูคนอื่น

กระทรวงศึกษาธิการ (2535) ได้กล่าวถึง ผู้บริหารในการดำเนินงานการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตร ดังนี้

1. การส่งเสริมครู
  - 1.1 จัดประชุมปรึกษาหารือในด้านวิชาการ โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอน
  - 1.2 จัดห้องสมุดหรือมุมเอกสารสำหรับครูให้ครูได้ศึกษา
  - 1.3 ให้ครูได้เชื่อมชมการสอนของครูอื่น ๆ
  - 1.4 ส่งเสริมความรู้ ประสบการณ์ และวิถีสถานะของครู โดยส่งครูเข้ารับการอบรม ดูงานหรือศึกษาคู่
  - 1.5 ส่งเสริมการจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใช้เอง
  - 1.6 สนับสนุนการศึกษาวิจัยของครู
  - 1.7 สนับสนุนส่งเสริมทางด้านขวัญและกำลังใจแก่ครูที่มีความตั้งใจในการทำงานและขยันหมั่นเพียร

2. การส่งเสริมนักเรียน

- 2.1 จัดการเรียนการสอนโดยให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง
- 2.2 พิจารณาคัดเลือกผลเรียนที่เป็นธรรมชาติ
- 2.3 เสริมประสบการณ์ทางวิชาการแก่นักเรียน
- 2.4 ส่งเสริมการประกวดผลงานของนักเรียนอยู่บ่อย ๆ
- 2.5 ให้นักเรียนได้ประสานงาน และพบปะกับวิทยากรในท้องถิ่น
- 2.6 ออกข้อสังเกตชี้แจงให้กับนักเรียนที่กระทำผิด

การปรับหลักสูตร

การศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ หลักสูตรเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดผลดังกล่าว หลักสูตรจากส่วนกลางส่วนใหญ่ไม่สอดคล้องและไม่ยืดหยุ่นตามสภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้หลักสูตรได้สอดคล้องปัญหาดังกล่าว ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับ การศึกษา ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียนและผู้ปกครอง จึงต้องช่วยกันพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยเฉพาะครู ต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากเพราะเป็นผู้สอนหรือใช้หลักสูตร (วิรัตน์ บัวขาว, 2535) ได้มีนักการศึกษาให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

สุจิต เทียรชอบ (2523) ให้คำจำกัดความว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ กระบวนการต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดหลักสูตรขึ้นมา หรือเมื่อมีหลักสูตรอยู่แล้วก็มีการพัฒนาให้มีคุณภาพดีขึ้น

บุญมี เชนรอด (ม.ป.ป.) ให้ความหมายว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้นให้เหมาะสมและ สอดคล้องกับสภาพสังคม และเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้ หรืออาจจะหมายถึงการจัดทำหลักสูตร ขึ้นมาใหม่ก็ได้

Saylor and Alexander (1974) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรที่ มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย รวมไปถึง การผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

จากทัศนะข้างต้นจึงกล่าวได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรเดิมให้ดีขึ้น หรือจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม

การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น

การจัดการเรียนการสอนโดยการใช้หลักสูตรจากส่วนกลาง บางครั้งอาจจะไม่ สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ ประสพผลสำเร็จตามจุดหมายได้ ดังนั้นหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จึงได้กำหนดแนวดำเนินการเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้ ประสพ ผลสำเร็จตามจุดหมาย โดยให้จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535) ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นมีวิธีการ ดังนี้

สัจจิต อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่าวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้

2 ลักษณะดังนี้

1. การปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตร ประถมศึกษาที่ใช้เป็นหลักสูตรที่วางขึ้นในส่วนกลาง และใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ จึงอาจมี

เนื้อหาสาระที่ไม่สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้น กระทรวงศึกษา จึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถปรับปรุงเนื้อหาสาระของหลักสูตรในบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพ ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้

2. การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง โดยครู โรงเรียนประถมศึกษาสามารถดำเนินการสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง ได้

ทัศนีย์ สุขเกษิ (2531) กล่าวถึงวิธีการพัฒนาหลักสูตรส่วนกลางให้เหมาะสม กับสภาพท้องถิ่น ดังนี้

1. การปรับ หมายถึง การปรับเนื้อหาหรือประมวลประสบการณ์ใน หลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น เช่น ปัญหาการดำรงชีวิต สภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ในแต่ละท้องถิ่นจะมีส่วนที่แตกต่างกัน เช่น การสอนเรื่องการดำรงชีวิตประจำวัน จุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรต้องการให้นักเรียนรู้จักความ ปลอดภัยในการหุงต้มอาหาร ในเมืองควรสอนเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้ก๊าซและเครื่องใช้ไฟฟ้า ส่วนโรงเรียนในชนบทควรสอนเรื่องความปลอดภัยในการใช้พินและถ่านในการหุงต้มอาหาร

2. การขยาย หมายถึง เนื้อหา เรื่องใดที่ท้องถิ่นรู้จักคิดแล้วก็ควรให้เด็กเรียน ให้ถึงลงไปอีก เช่น ในภาคเหนือเด็กควรเรียนรู้เรื่องไม้ตัก ตั้งแต่การเพาะเมล็ด การปลูก การบำรุง รักษา ประโยชน์ของไม้ตัก การตัดคั่นตัก การแปรรูป การจำหน่าย ในขณะที่เด็กในภาคอื่นเรียนรู้ เพียงประโยชน์ของไม้ตัก

3. การเพิ่ม หมายถึง เนื้อหาบางเรื่องซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละท้องถิ่นควร เรียนรู้แค่คนในท้องถิ่นอื่นไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับอาชีพ ภาษาท้องถิ่น ประเพณี วัน สำคัญทางศาสนา

กรมวิชาการ (2536) กล่าวถึงวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนี้

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ ท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ทุกกลุ่ม ประสิทธิภาพและทุกรายวิชา โดยการกำหนดรายละเอียดกิจกรรมที่จะปฏิบัติในการเรียนการสอน จาก กิจกรรมที่ระบุไว้ใน คำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชาในหลักสูตร ซึ่งจะคงไม่ทำให้จุดประสงค์ของการ เรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปจากหลักสูตรแม่บท

2. การปรับรายละเอียดของเนื้อหา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้ ท้องถิ่นสามารถพิจารณาปรับ รายละเอียดของเนื้อหาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นได้ ทั้งนี้เพราะใน คำอธิบาย/คำอธิบายรายวิชาของ กลุ่มประสิทธิภาพ หรือรายวิชาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหลักสูตรได้ระบุเนื้อหาไว้กว้าง ๆ ซึ่งท้องถิ่นสามารถ

ดำเนินการเพิ่มหรือปรับรายละเอียดของเนื้อหาได้ โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนที่กำหนดไว้เปลี่ยนแปลงไป

3. การจัดทำคำอธิบาย/รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้ เป็นการจัดทำคำอธิบาย/รายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ หลังจากศึกษาแล้วว่า สิ่งที่จะมีการพัฒนานั้น ไม่มีปรากฏในจุดประสงค์การเรียนรู้ของกลุ่มประสบการณ์หรือรายวิชา/กลุ่มวิชาใด ๆ ในหลักสูตรแม่บท ทั้งนี้ท้องถิ่นจะคงไม่ถือว่า คำอธิบายหรือคำอธิบายรายวิชาที่สร้างขึ้นใหม่จะคงไม่เป็นเนื้อหาหรือรายวิชาที่ซ้ำซ้อนกับเนื้อหาวิชาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท ไม่ว่าจะในกลุ่มประสบการณ์ กลุ่มวิชาเดียวกัน หรือต่างกลุ่มกัน

4. การปรับปรุงและเลือกใช้สื่อการเรียน

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้ เป็นการจัดหารวบรวมสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่ไว้สำหรับประกอบการจัดกิจกรรมเรียนการสอน ให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม รวมทั้งสำรวจแหล่งสื่อ เพื่อนำมาใช้สำหรับการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม โดยให้สื่อเหล่านั้นสอดคล้องกับจุดประสงค์คำอธิบายรายวิชา เนื้อหาของทุกกลุ่มประสบการณ์ และสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

5. การจัดทำสื่อการเรียนขึ้นมาใหม่

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้ เป็นการจัดทำสื่อการเรียน เช่น หนังสือเรียน หนังสือเสริมประสบการณ์ แบบฝึกหัดต่าง ๆ และเอกสารประกอบการเรียนการสอนอื่น ๆ ที่ใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ให้ โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ คำอธิบายรายวิชา สภาพของท้องถิ่น และจะคงมีเนื้อหาไม่ซ้ำซ้อนกับหนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้สำหรับรายวิชานั้น

การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับนักเรียน

นักเรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จนั้น นอกจากจะพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นแล้ว ควรพัฒนาให้สอดคล้องกับนักเรียนด้วย เพราะนักเรียนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน เช่น นักเรียนในเมืองและนักเรียนในชนบท ความสามารถและประสบการณ์ต่าง ๆ ก็จะแตกต่างกัน กรมวิชาการ (2536) ได้ระบุว่า การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับนักเรียน หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับนักเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- 1) ด้านบุคลิกนิสัย จิตนิสัย ทักษะนิสัย
- 2) ด้านประสบการณ์เดิม
- 3) ด้านความสนใจ ความเอาใจใส่ ความมานะอดทน และความขยันใน การ

เรียน

- 4) ด้านความสามารถในการเรียนรู้หรือเข้าใจ
- 5) ด้านความต้องการของนักเรียน

การจัดการเรียนการสอน

การเรียนการสอน ถือเป็นหัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ บุคคลสำคัญยิ่งในการนำหลักสูตรไปใช้คือ ครู เพราะการสอนของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ได้มีคุณสมบัติและทัศนคติตามที่ผู้สร้างหลักสูตรมุ่งหวังไว้ (สมิตร กุวานกร, 2523)

อารี สัตยหวิ (อ้างถึงใน สันต์ ชรรมปารุ่ง, 2527) ได้ให้ความหมายว่า การเรียน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือมีลักษณะ 2 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล
2. ลักษณะพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง อาจจำแนกได้ 3 ลักษณะ
  - 2.1 ทางด้านพุทธิศึกษา หรือความรู้
  - 2.2 ทางด้านทักษะ หรือความคล่องแคล่ว
  - 2.3 ทางด้านความรู้สึก ความสนใจ เจตคติและค่านิยม

และได้ให้ความหมายของคำว่า การสอน หมายถึง พฤติกรรมที่ครูกระทำหรือแสดง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง

สันต์ ชรรมปารุ่ง (2527) ระบุว่า การเรียนการสอน คือ การนำปรัชญาและหลักสูตร ที่เปรียบเสมือนภาคทฤษฎีออกสู่ภาคปฏิบัติ

ประสาร มาลากุล ณ อุดรธา (อ้างถึงใน พงษ์ศักดิ์ อินทรามะ, 2536) กล่าวว่า การสอน คือ กระบวนการจัดให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนเป็น พฤติกรรมของผู้สอน การเรียนเป็นพฤติกรรมของผู้เรียน การเรียนอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่มีการสอน และการสอนอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่มีการเรียน กระบวนการเรียนการสอนนี้อาจแยกเป็นอิสระจากกันได้ แต่ในรูปการศึกษากระบวนการเรียนการสอนย่อมเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ในลักษณะที่การศึกษามุ่งจัดการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามแนวทางที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ

วิโรจน์ ศรีโกศา (2536) เสนอว่า การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่ครูและเด็กทำร่วมกัน ถ้าจะแยกออกเป็น 2 ส่วน ก็เป็นการเรียน คือกิจกรรมที่เด็กทำ และการสอน คือกิจกรรมที่ครูทำ แต่ในทางปฏิบัติแล้วทั้งสองอย่างนี้ทำไปพร้อม ๆ กัน จึงเรียกรวมกันว่า การเรียนการสอน

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การเรียนการสอน คือกระบวนการที่ครูจัดให้นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนบรรลุจุดหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดแนวดำเนินการในจัดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

1. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น
2. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพของชีวิตจริงของผู้เรียนและให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ
3. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ เชื่อมโยง หรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด
4. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม
5. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงให้มากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
6. จัดให้มีการศึกษา คิดตาม และแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ให้สอดคล้องการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน

ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ครูควรดำเนินการ ดังนี้
การเตรียมการสอน

การเตรียมการสอนของครูทำให้ทราบล่วงหน้าว่า นักเรียนจะต้องเรียนรู้อะไร มากน้อยเพียงใดและสามารถเรียนรู้ด้วยวิธีใด การเตรียมการสอนเป็นกิจกรรมต่อเนื่องที่ครูทุกคนต้องทำเป็นประจำจะละเว้นหรือขาดไม่ได้

ศุมิตร คุณานุกร (2523) เสนอหลักเกณฑ์ในการเตรียมการสอน ดังนี้

1. ต้องให้เด็กได้รับข้อมูลอะไร เพื่อเด็กจะได้มีความพร้อมที่จะเข้าใจเรื่องที่จะสอน
2. มีความเข้าใจหรือหลักการสำคัญ ๆ อะไรบ้าง เกี่ยวกับเรื่องที่จะสอนซึ่งเด็กควรจะได้รับ
3. ทักษะอะไรที่ต้องการฝึกให้เด็กปฏิบัติได้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสอน
4. เด็กจะแสดงออกหรือมีทักษะ หรือพฤติกรรมอย่างไรจึงจะเป็นการยืนยันปริษา นิพนธ์พิทยา (2535) กล่าวว่า การเตรียมการสอนของครู มี 2 ลักษณะคือ

1. การเตรียมการสอนระยะยาว หมายถึง การที่ครูจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาตัวหลักสูตร โดยทำความเข้าใจตั้งแต่หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา กลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเริ่มจากจุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอด กิจกรรม และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ครูจะต้องจัดให้นักเรียน

1.2 ศึกษาเอกสารหลักสูตร ตลอดจนเนื้อหาระดับการเรียนการสอนอื่น ๆ ที่ส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นเตรียมไว้

1.3 ศึกษาวิธีวัดและประเมินผลการเรียนการสอน และการใช้แบบฟอร์มการวัดและประเมินผลต่าง ๆ ตามหลักสูตรใหม่ให้เข้าใจแจ่มแจ้งจนแน่ใจว่าสามารถใช้แบบฟอร์มได้อย่างถูกต้อง

2. การเตรียมการสอนระยะสั้น หรือการเตรียมการสอนในแต่ละวัน ขึ้นตอนในการเตรียมการสอนของครูมีดังต่อไปนี้ เตรียมในเรื่องกำหนดการสอนและตารางสอน โดยศึกษาความคิดรวบยอดทั้งหมดของบทเรียน ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา และรายละเอียด กิจกรรมการเรียนการสอน และการเรียนการสอน และศึกษาการวัดและประเมินผล

แผนการสอน

แผนการสอนหรือบันทึกการสอน หมายถึง แผนซึ่งกำหนดขั้นตอนการสอนที่ครูมุ่งหวังจะให้ผู้เรียน ได้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้เนื้อหาและประสบการณ์หน่วยใดหน่วยหนึ่งตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (ช้อยงค์ พรหมวงศ์, 2532) โดยการกำหนดกิจกรรมและคาบเวลาไว้อย่างชัดเจนสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสะดวกแก่ครูผู้สอนในการดำเนินการสอน และให้ความสะดวกแก่ผู้บริหาร ศึกษาพิเศษ ในการแนะนำติดตามผลการเรียนการสอน อีกทั้งเป็นแนวทางสร้างข้อสอบ เพื่อประเมินผลการเรียนการสอนให้ครอบคลุมกับเนื้อหาที่สอนไปแล้ว (สังคอุทรานันท์, 2527)

หลักในการจัดทำแผนการสอน วิชัย วงษ์ใหญ่ (2537) ได้กล่าวถึงการจัดทำแผนการสอนที่ดีไว้ ดังนี้

1. มีความมุ่งหมายของแต่ละบทเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินผล
2. คำนึงถึงธรรมชาติ ความต้องการ ความสนใจของผู้เรียนและระยะเวลาของการเรียนแต่ละครั้ง
3. มีกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ของผู้เรียนอันเป็นหนทางไปสู่การสรุปเป็นความคิดรวบยอด หลักการ และการแก้ปัญหาต่อไป
4. เลือกวิธีสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียนและวัยของผู้เรียน
5. คำนึงถึงแหล่งทรัพยากร เพื่อสะดวกในการจัดหาวัสดุประกอบการเรียน และจัดวิชากรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2536) กล่าวถึง แผนการ
 สอนตามเกณฑ์มาตรฐานของโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ. 2536 ว่า แผนการสอนในที่นี้มีความหมาย
 รวมถึงบันทึกการสอนด้วย โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. จุดประสงค์
2. เนื้อหาสาระสำคัญ
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. สื่อการเรียนการสอน
5. การวัดผลและประเมินผล

ทั้ง 5 ส่วนนี้มีความสัมพันธ์กันและสอดคล้องกับนักเรียนในด้านต่าง ๆ

1. ด้านทฤษฎีพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย
2. ด้านประสบการณ์เดิม
3. ด้านความสนใจ ความเอาใจใส่ ความมานะอดทนและความขยันในการ

เรียน

4. ด้านความสามารถในการเรียนรู้หรือเข้าใจ
5. ด้านความต้องการของนักเรียน ฯลฯ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การจัดการเรียนการสอน
 ประสบผลสำเร็จ บรรลุตามวัตถุประสงค์ เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นการถ่ายทอด
 ความรู้จากครูสู่นักเรียนโดยใช้กลวิธีหรือกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ได้รับ
 ประสบการณ์ใหม่ ตลอดจนเกิดทักษะตามที่ต้องการ

สุทิน บุญชูวงศ์ (2535) ได้ให้ความหมายของ กิจกรรมการเรียนการสอน
 หมายถึง กิจกรรมที่นักเรียนเข้าไปมีส่วนร่วม และทำให้นักเรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

Carter V. Good (1973) ให้ความหมายของกิจกรรมการเรียนการสอนไว้
 หลายความหมาย คือ

1. สภาพการเรียนทั้งชุดที่นักเรียนกระทำด้วยความเต็มใจ เพราะการกระทำ
 เช่นนั้นทำให้นักเรียนไปสู่เป้าหมายที่คาดไว้
2. เป็นกิจกรรมที่เริ่มต้นจากถึงสนใจชนิดใหม่ ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์
 ช่วยให้นักเรียนเห็นความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและการเรียนรู้
3. เป็นการเล่นหรือการทำงานซึ่งเกิดจากแนวความคิดหรือความรู้สึกของผู้ทำ
 ซึ่งแสดงออกมาในรูปแบบที่ซับซ้อน เพื่อสื่อความเข้าใจให้ผู้อื่นทราบ

กล่าวโดยสรุปแล้วกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กิจกรรมที่ครูและ
 นักเรียนได้ปฏิบัติร่วมกัน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการในการสอนแต่ละครั้ง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525) ได้แบ่งกิจกรรมการเรียนการสอนออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง

กิจกรรมประเภทนี้ครูผู้สอนจะเป็นศูนย์กลางของการปฏิบัติโดยเริ่มจากการเป็นผู้วางแผนการเรียนการสอน และเป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน แต่ไม่ได้หมายความว่า ผู้เรียนจะไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเลย ผู้เรียนยังคงมีโอกาสปฏิบัติกิจกรรมภายใต้การนำของครูผู้สอน ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนประเภทนี้ มีดังนี้

1.1 การบรรยาย หรือการถ่ายทอดความรู้จากครูโดยตรง ในระดับประถมศึกษาควรกระทำแต่น้อยและเป็นเพียงกิจกรรมเสริมอย่างอื่นเท่านั้น ถ้าเห็นว่าไม่จำเป็นควรใช้วิธีอื่นแทน

1.2 การใช้คำถาม เพื่อสอนให้นักเรียนรู้จักคิดหรือหาคำตอบเอง การใช้คำถามที่มีประสิทธิภาพและถูกต้อง ไม่ใช่ของง่าย ฉะนั้นครูต้องหาวิธีการและเทคนิคการใช้คำถามอยู่เสมอ คำถามที่เด็กต้องค้นคว้าทดลอง หรือหาข้อมูลเหตุผลประกอบมาก ๆ จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เพราะทำให้เด็กคิดเป็น พึ่งตนเองได้ และมีความมั่นใจในตนเองยิ่งขึ้น

1.3 การสาธิต ได้แก่ การแสดงหรือทำให้นักเรียนดู กิจกรรมสาธิตจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของกลุ่มประสบการณ์ การสาธิตเป็นกิจกรรมการสอนที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ ดียิ่งขึ้น

2. กิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

กิจกรรมประเภทนี้ผู้เรียนเป็นแกนกลางในการประกอบกิจกรรม ส่วนครูจะทำหน้าที่ประสานงาน คอยส่งเสริมให้ผู้เรียนร่วมกิจกรรม ช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติกิจกรรมและทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ มีดังนี้

2.1 หนังสือเรียน หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดีประเภทหนึ่ง แต่ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้และรู้จักใช้หนังสือแบบเรียนให้เกิดประโยชน์ จะใช้หนังสือเรียนแทนครูไม่ได้

2.2 การมอบงานให้ทำ หรือค้นคว้าด้วยตนเอง เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักเรียนด้วยตนเอง ในการมอบหมายงานครูจะต้องมีจุดหมายและเตรียมตัวล่วงหน้าว่า มีแหล่งความรู้หรือข้อมูลที่ไต่บ้างที่จะไปศึกษาค้นคว้า

2.3 การให้ทำแบบฝึกหัด หรือให้การบ้าน เป็นกิจกรรมการเรียนรู้อด้วยตนเอง ผลงานจากการทำแบบฝึกหัด จะบอกให้ครูทราบว่านักเรียนเข้าใจหรือไม่ ถ้าไม่เข้าใจครูจะต้องซ่อมเสริมหรืออาจจะต้องทบทวนให้ใหม่

2.4 การอภิปรายกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น

และตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือการวางแผนทางหรือข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของนักเรียนเอง เป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักคิด แสดงความคิดเห็น ใช้เหตุผลและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ตลอดจนยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นที่แตกต่างออกไปจากตน

2.5 การให้ผู้เรียนเรียนด้วยตนเอง เป็นการเรียนที่สนองความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสามารถ บทเรียนที่ใช้มักจะเป็นบทเรียนสำเร็จรูป

2.6 การศึกษานอกสถานที่ เป็นการสังเกตสิ่งต่าง ๆ นอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์โดยตรง

2.7 การแสดงบทบาทสมมุติ เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้รับความสนุกสนาน เรียนรู้ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น โดยแสดงบทบาทคนอื่นที่ไม่ใช่ของตนเอง

2.8 การสร้างสถานการณ์จำลอง มีลักษณะที่ใกล้เคียงกับการแสดงบทบาทสมมุติมาก แต่แตกต่างกันที่การแสดงบทบาทสมมุติเน้นที่การแสดงออกและความรู้สึกของผู้แสดงแต่ละคน แต่การแสดงสถานการณ์จำลองเน้นที่กระบวนการและบรรยากาศทั้งหมดในการแสดง เน้นการจำลองสถานการณ์จริงทั้งหมดไว้ในห้องเรียน

2.9 การทดลอง เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนค้นหาความจริงด้วยตนเอง
 สุพิน บุญชูวงศ์ (2535) กล่าวถึงหลักการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีว่า ควรเกี่ยวข้องกับสิ่งสำคัญหลายประการ ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนการสอนต้องเกี่ยวข้องกับจุดประสงค์ของการเรียน มีการจัดลำดับของกิจกรรมให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย ตลอดจนมีการจัดลำดับขั้นคอนของกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2. กิจกรรมการเรียนการสอนควรเหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน มีลักษณะที่ทาความสนใจของนักเรียน ช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียนสามารถนำไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ได้ ส่งเสริมความคิดแบบสืบสวนสอบสวน และแก้ปัญหาตามแนวทางของตน

3. กิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ต้องทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้เพิ่มขึ้น และควรเป็นแบบกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้หลาย ๆ ทาง

สุน อมรวิวัฒน์ และ สมพงษ์ จิระดัด (2530) ได้กล่าวถึงลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีไว้ ดังนี้

1. ควรเป็นไปเพื่อพัฒนาความเจริญทุกด้านให้แก่ผู้เรียน
2. ควรเร้าให้ผู้เรียนได้แสดงออกและมีส่วนร่วม
3. ควรให้ออกาสและเห็นความสำคัญของนักเรียนทุกคนในห้อง
4. ควรฝึกฝนวิธีการแสวงหาความรู้ และวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเองของนักเรียน
5. ควรมีบรรยากาศที่รื่นรมย์ สนุกสนาน และเป็นกันเอง

การตอนเด็กที่พูดสองภาษา

เนื่องจากชาวเขามีภาษาประจำเผ่าของตน การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนภาษาไทยจึงเป็นภาษาที่สองของนักเรียน ครูจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับวิธีสอนให้กับเด็กที่พูดสองภาษา เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของนักเรียน

มิลล์และมิลล์ (Mills and Mills, 1993) ได้เสนอแนวการสอนเด็กที่พูดสองภาษา ดังนี้

- 1) ฝึกใช้ภาษาทางร่างกาย คำพูด
- 2) ฝึกหรือทำซ้ำ ๆ และฝึกการพูดในพิธีกรรมต่าง ๆ และนำมาใช้อย่างเหมาะสม
- 3) ลดการใช้อำนาจที่มีอยู่ของครูในการสนับสนุน ส่งเสริมภาษาหรือต้องยอมอดทนกับการไร้วินัยบางอย่างในระยะสั้น โดยหวังว่าวินัยเป็นเรื่องผลพลอยได้ที่จะเกิดในระยะยาว
- 4) ตั้งแก่นักเรียนทุกคนอย่างใกล้ชิด
- 5) เข้าถึงจิตใจของนักเรียนโดยต้องตระหนักว่าการเรียนภาษาที่สอง เป็นกระบวนการที่ต้องค่อยเป็นค่อยไป ไม่สามารถทำได้โดยเร็วราวปาฏิหาริย์
- 6) ต้องมีความสมดุลระหว่างการฝึกซ้ำในโครงสร้างภาษาและการให้เนื้อหาแบบปลายเปิด
- 7) ต้องพร้อมยอมรับข้อผิดพลาดและความไม่เข้าใจว่าเป็นเรื่องปกติของไม่ได้ ซึ่งก่อให้เกิดความถูกต้องทั้งในแง่การใช้ภาษาที่สอง และการตีความภาษาแม่
- 8) ชกข้อ่งและให้แรงเสริมแก่เด็กเมื่อเด็กพูดสนทนาเป็นภาษาที่สองบ้างแล้ว
- 9) ไม่ควรจะหวังให้เด็กพัฒนาภาษาอย่างกะทันหันหรือรีบป้อนคำถามอย่างมากเข้าไปให้เด็กตอบ
- 10) ชั่วโมงพลศึกษามีคุณค่าต่อการเรียนรู้ทางภาษามาก เพราะจะได้รับผลสัมฤทธิ์ในการตอบสนองทางกายส่วนใหญ่มาก ความเข้าใจภาษาและภาษาที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน อยู่กับการกระทำนั่นเอง ครูจะพูดตั้งไปตั้งแต่เด็กโดยผ่านการกระทำ เป็นการให้คำศัพท์แก่เด็กด้วย
- 11) ให้ความเห็นอกเห็นใจ ความอบอุ่นและบรรยากาศที่ดี
- 12) เอาใจใส่ในภูมิหลังทางด้านภาษาและวัฒนธรรมของเด็ก
- 13) ให้แรงจูงใจโดยอาจได้รับจากพ่อแม่ เพื่อนร่วมชั้นคนอื่น ๆ รวมทั้งครูด้วย
- 14) ครูเปิดโอกาสให้เด็กใช้ภาษาแม่ แสดงออกถึงความต้องการ ความกลัว
- 15) ส่งเสริมให้พูดภาษาแม่ในการเรียนรู้ภาษาใหม่
- 16) ใช้เพื่อนร่วมชั้นเป็นสื่อ
- 17) สนับสนุนให้ใช้ท่าทางและการแสดงออกทางใบหน้า
- 18) ใช้กิจกรรมเป็นสื่อในการทำงาน

- 19) ตอนคำที่สำคัญหรือประโยคที่สำคัญบ่อย ๆ
- 20) ให้โอกาสทำงานกลุ่มทั้งในห้องเรียนและในกิจกรรมต่าง ๆ
- 21) ให้แรงจูงใจ ความสนใจ ความคาดหวังและการสนับสนุนเด็ก
- 22) โรงเรียนต้องกำหนดให้เด็กรู้บทบาทของคนว่าสถานการณ์ใดควรพูดภาษาแม่ของคน
- 23) บางสถานการณ์ เหมาะที่จะสนับสนุนให้เด็กได้ใช้ภาษาแม่ เช่น การเล่นเกม บทบาทสมมุติ วางแผนเล่นเกม ทำงานกับเด็กที่พูดได้ 2 ภาษา หรือทำอาหารกับผู้ใหญ่
- 24) ต้องให้เด็กมีโอกาสพูดภาษาแม่ในห้องเรียน
- 25) ให้ความสำคัญแก่ภาษาของเด็ก จะต้องมีการพูดได้ทั้งภาษาแม่ของเด็ก และภาษาที่สองได้ในโรงเรียน

26) ในบางโอกาสการอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมมาก ๆ การเทียบเคียงกับคำหรือเรื่องในภาษาแม่ของเด็กเป็นวิธีที่ง่ายได้ผลดีที่สุด

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2534) ได้เสนอวิธีการสอนภาษาที่สองให้แก่เด็กที่ใช้ภาษาอื่น เป็นภาษาแม่ ดังนี้

1. ใช้ภาษาของนักเรียนช่วยในระยะแรก ๆ ที่นักเรียนมาโรงเรียน เพื่อประโยชน์ในการสื่อความหมายให้เข้าใจได้โดยรวดเร็ว ควรบอกกล่าวแก่นักเรียนให้เข้าใจตรงกันก่อนแล้วค่อย ๆ สอนภาษาไทยกลางซึ่งมีความหมายเดียวกันแทนคำเหล่านั้น เช่น คำสั่งต่าง ๆ และคำบอกเล่าต่าง ๆ สำหรับใช้พูดกับนักเรียนเป็นประจำ

2. จัดกิจกรรมการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้มีโอกาสใช้ภาษาไทยกลางมากที่สุด การได้ใช้ภาษาที่เรียนใหม่บ่อย ๆ ทำให้เกิดนิสัยในการใช้ภาษา ช่วยให้มีภาษาใหม่ได้อย่างถูกต้องแม่นยำ

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในการเรียนการสอน เพราะนอกจากจะเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างผู้สอนและนักเรียนแล้วเร้าให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียน ไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างรวดเร็วและมากที่สุด

รัชนี ศรีไพรวรรณ (2525) ได้ให้ความหมายของสื่อการเรียนการสอนไว้ว่า หมายถึง วิธีการ กระบวนการ วัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนแหล่งวิชาการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิมล คำศรี (2526) กล่าวว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์และวิธีการประกอบการเรียนการสอน เพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

อัญญา ชิวพันธ์ (2531) ให้ความหมายไว้คือ สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์หรือวิธีการที่นำมาใช้ประกอบการสอนอย่างมีจุดประสงค์ที่แน่นอน เพื่อช่วยส่งเสริมและ

มุ่งใจให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียนและช่วยให้เกิดการเรียนรู้บทเรียนได้โดยอาศัยประสาทสัมผัสทั้งห้า

จากที่กล่าวมาจึงพอสรุปได้ว่า สื่อการเรียนการสอน หมายถึง วัสดุอุปกรณ์หรือเทคนิค วิธีการที่ครูนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่สอนได้เร็วขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้แบ่งสื่อการเรียนการสอนออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สื่อเล็ก ๆ ที่ทำหน้าที่เก็บความรู้ในลักษณะของภาพ เสียง และตัวอักษร ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือเรียน ตำรา ของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ แผนภูมิ แผนที่ ป้ายนิเทศ फिल्मภาพยนตร์ แผ่นภาพเคลื่อนไหว फिल्मสตริป แถบบันทึกเสียง โคดรูปแล้วแบ่งย่อยได้เป็นวัสดุที่เสนอความรู้โดยตัวของมันเอง และวัสดุที่ฝังอาศัยสื่อประเภทเครื่องกลไกในการเสนอความรู้

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ หมายถึง สื่อใหญ่ที่เป็นตัวกลางหรือทางผ่านของความรู้ที่จะถ่ายทอดไปยังครูและนักเรียน คืออาศัยวัสดุมาใส่ในตัวของมัน สื่อประเภทนี้ ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องฉายภาพเคลื่อนไหว เครื่องฉายข้ามศีรษะ โทรทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง วิทยุ เครื่องเล่นแผ่นเสียง เป็นต้น

3. ประเภทกระบวนการและวิธีการ ได้แก่ กิจกรรมทุกอย่างที่ครูหรือนักเรียนจัดขึ้น ทั้งในและนอกห้องเรียน เช่น การสาธิต การแสดงบทบาท การแสดงละครและหุ่น การศึกษานอกสถานที่ การจัดนิทรรศการ การสอนโดยใช้โตดทัศนูปกรณ์ เป็นต้น

สำหรับแหล่งที่มาของสื่อการเรียนการสอน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของสื่อการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

1. สื่อที่หาได้จากสิ่งแวดล้อม เช่น ส่วนต่าง ๆ ของพืช สัตว์ และส่วนของธรรมชาติ

2. สื่อที่ดัดแปลงมาจากวัสดุเหลือใช้ เช่น หุ่นกระดาษ หุ่นเปลือกไข่ ภาพจากนิตยสาร ตี๋ประดิษฐ์จากกล่องกระดาษ และตี๋ประดิษฐ์จากหนังสือพิมพ์

3. สื่อที่ประดิษฐ์หรือสร้างขึ้น เช่น บัตรคำหรือแถบประโยค สมุดภาพ แผ่นป้ายผ้าคำศัพท์ และป้ายนิเทศ เป็นต้น

4. สื่อสำเร็จรูปที่ครูจัดหา เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ลูกโลก ปรอท แผนที่ แผนภาพต่าง ๆ เป็นต้น

อัครา ชิวพันธ์ (2531) ได้เสนอแนะเกณฑ์ในการเลือกสื่อการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

1. เลือกสื่อการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของบทเรียนนั้น ๆ

2. เลือกถือการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับระดับชั้น วิชา สถิติปัญญา

ความต้องการและความสามารถของนักเรียน

3. เลือกถือการเรียนการสอนให้ตรงกับกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น
4. เลือกถือการเรียนการสอนที่หาได้ง่าย มีในท้องถิ่น ราคาถูก
5. เลือกถือการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน
6. เลือกถือการเรียนการสอนที่อยู่ในสภาพดีไม่ชำรุดเสียหาย

การวัดผลและประเมินผล

การวัดผลและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการเรียนการสอน เป็นกลไกอื่นที่จะปรับปรุงการเรียนของผู้เรียนให้ดีขึ้นและบรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ อีกทั้งให้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้น ได้มีผู้ให้ความหมายของการวัดผลและประเมินผล ไว้ดังนี้

รูจีร์ กูสตาเร (2520) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง การสังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นและกำหนดสัญลักษณ์ให้กับสิ่งที่สังเกตได้นั้น โดยกำหนดเหมือนตัวอักษรก็ได้ ส่วนการประเมินผล หมายถึง การใช้วิธีการเทคนิคบางประการที่จะพิจารณาตัดสินสิ่งที่สังเกตมาว่าสิ่งใดดีไม่ดี ควรตอบได้ หรือตอบตก อาจจะนับได้ว่า การประเมินผลเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่จะต้องมีเกณฑ์ว่าจะพิจารณาชนิดหลักเกณฑ์อะไร การประเมินผลที่ดีจึงควรอยู่บนรากฐานของการวัดผล

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528) กล่าวว่าไว้ว่า การวัดผล หมายถึง การกำหนดตัวเลข เพื่อแทนคุณสมบัตินี้ของสิ่งต่าง ๆ โดยเป็นไปตามกฎเกณฑ์ ส่วนการประเมินผล หมายถึง การตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศเพื่อช่วยในการตัดสินใจ

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การวัดผลและการประเมินผลมีความสัมพันธ์กัน สรุปได้ว่า การวัดผลหมายถึง กระบวนการที่กำหนดตัวเลขให้กับสิ่งของหรือบุคคลตามที่ปรากฏ ส่วนการประเมินผล หมายถึง กระบวนการที่นำผลจากการวัดผลมาพิจารณาตัดสินคุณค่า

ไพศาล หวังพานิช (2526) กล่าวถึงหลักเกณฑ์หรือองค์ประกอบที่ถือว่าเป็นหลักของการวัดผลการศึกษา ดังนี้

1. วัดให้ตรงกับวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผลที่ได้จากการวัดมีความมั่นใจได้ว่า สามารถวัดสิ่งที่ต้องการจะวัดได้อย่างแท้จริง การวัดไม่ตรงวัตถุประสงค์อาจเกิดจากสาเหตุต่าง ๆ คือ

- 1.1 ไม่เข้าใจคุณลักษณะที่ต้องการวัด
- 1.2 ใช้เครื่องมือไม่ถูกต้อง
- 1.3 วัดไม่ครบถ้วน

2. ใช้เครื่องมือที่ดี โดยต้องเริ่มด้วยการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือเสียก่อน เพื่อให้ได้เครื่องมือมีความเที่ยงตรง เชื่อมั่นได้ มีความเป็นปรนัย มีอำนาจจำแนกสูงและเหมาะสมกับระดับของบุคคลที่จะวัด

3. มีความยุติธรรม การที่จะนำผลการวัดมาเปรียบเทียบกับในกลุ่ม หรือจะนำไปเทียบมาตรฐานอย่างอื่นก็ตาม จะต้องเป็นการวัดที่ได้จากการวัดที่ยุติธรรม เสมอหน้ากันทุกคน

4. แปลผลได้ถูกต้อง โดยทั่วไปแล้ว มักมีการแปลผลการสอบอยู่ 2 ลักษณะ คือ แปลโดยเปรียบเทียบผลการวัดภายในกลุ่มของเด็ก กับเปรียบเทียบมาตรฐานที่มีอยู่ การแปลผลในลักษณะใดก็ตาม จำเป็นต้องคำนึงเสมอว่า คะแนนหรือผลที่วัดได้นั้นใช้คุณลักษณะใดของเด็ก ผลการวัดนั้นจะเอียงเพียงใด เป็นผลการวัดในระดับใด มีหน่วยเท่ากันหรือไม่ ความคลาดเคลื่อนของผลการวัดมีมากน้อยเพียงใด

5. ใช้ผลการวัดได้คุ้มค่า การวัดผลที่ดีมิได้มีความมุ่งหมายเพื่อการตรวจสอบความสามารถของผู้เรียน ว่ามีคุณภาพเป็นเช่นไรได้หรือตกเท่านั้น ควรจะมุ่งหวังที่จะค้นหาความสามารถที่เด่นหรือด้อยของเด็ก เพื่อจะพัฒนาหรือปรับปรุงความสามารถของเด็กแต่ละคนให้ดีขึ้น

4 เทคนิค คือ

1. การสังเกตโดยตรง ซึ่งใช้ขณะสอนและหลังการสอน

2. การสัมภาษณ์ ซึ่งใช้ในการทดสอบ ประกอบการสังเกต ใช้แทนการสังเกตหรือการสัมภาษณ์โดยตรง

3. การตรวจผลงาน ควรใช้วิธีการจัดอันดับคุณภาพ เพื่อใช้เปรียบเทียบผลงานของนักเรียน

4. การทดสอบ โดยใช้ข้อสอบ แบบทดสอบชนิดต่างๆ

กาญจนา คุณารักษ์ (2526) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลมี 2 ประเภท คือ

1. การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นการประเมินผลโดยการตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนการสอน และเป็น การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนกับจุดประสงค์ที่วางไว้ เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงการเรียน การสอนของผู้เรียน และการสอนของครู

2. การประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียน เป็นการประเมินผลเพื่อนำไปใช้ในการตัดสินผลการเรียนกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งมีการประเมินผลระหว่างเรียน และปลายภาคเรียน

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้ กำหนด วิธีการประเมินผลการเรียนเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ไว้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

1. แจ้งให้นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการประเมินผล เกณฑ์การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้และเกณฑ์การผ่านกลุ่มประสบการณ์ก่อนทำการสอน

2. จุดประสงค์การเรียนรู้จะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และเน้นกระบวนการ

3. ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน ผู้สอนจะต้องประเมินผลก่อนเรียน เพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของนักเรียน

4. ระหว่างภาคเรียน ให้ผู้สอนประเมินผลการเรียนของนักเรียนเป็นระยะ ๆ ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในสมุดประจำชั้น เพื่อพัฒนาการเรียนของนักเรียนและเพื่อประเมินผลการผ่านจุดประสงค์

5. เมื่อถึงปลายภาคเรียน หลังจากจบกระบวนการเรียนการสอนทุกกิจกรรมแล้ว ให้มีการประเมินผลการเรียนปลายภาค โดยเลือกประเมินเฉพาะจุดประสงค์ที่สำคัญ ให้ครอบคลุมทั้งทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และเน้นกระบวนการ เพื่อตรวจสอบความรู้ ความสามารถ ตามที่กำหนดไว้ในภาคเรียนนั้น

กิจกรรมเสริมหลักสูตร

การเรียนการสอนเฉพาะในห้องเรียนอย่างเคียว ย่อมไม่สามารถทำให้การจัดการเรียนการสอนนั้นให้มีประสิทธิภาพและบรรลุจุดประสงค์ได้ จึงมีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรซึ่งแตกต่างหากจากหลักสูตร ควบคู่ไปกับการสอนปกติในโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีประสบการณ์กว้างขวาง และ กิจกรรมเสริมหลักสูตรยังส่งเสริมทักษะอื่น ๆ อีก เช่น การทำงานร่วมกัน การนำความรู้มาใช้ในชีวิตประจำวัน มีผู้ให้ความหมายของกิจกรรมเสริมหลักสูตร ดังนี้

วิมลศรี ร่วมสุข (2522) ได้ให้ความหมายกิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมนอกห้องเรียนที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนการสอน ตามประมวลการตอนของหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อให้เด็กเจริญงอกงามทุกด้าน ดำเนินชีวิตเป็นพลเมืองดี สามารถปรับคนให้เข้ากับสังคมได้

ประภาพรพรณ สุวรรณสุข (2528) กล่าวว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูและนักเรียนร่วมกันจัดขึ้นนอกเหนือไปจากกิจกรรมที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ของนักเรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อให้เด็กเจริญงอกงามทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อทำให้การเรียนการสอนตามประมวลการในหลักสูตรสมบูรณ์ยิ่งขึ้น อีกทั้งช่วยให้นักเรียนสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ กิจกรรมเสริมหลักสูตรย่อมต้องไม่มีการให้หน่วยกิตหรือคะแนน ที่จะส่งผลให้นักเรียนสอบไล่ได้หรือสอบตก

โดยสรุปแล้ว กิจกรรมเสริมหลักสูตร หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้นักเรียน นอกเหนือไปจากการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อเพิ่มพูนความรู้ของนักเรียน ไม่มีหน่วยกิตหรือคะแนนที่จะส่งผลให้เด็กเลื่อนหรือสำเร็จการศึกษา

ประภาพรพรณ สุวรรณสุข (2528) ได้เสนอหลักการในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรไว้ สรุปได้ดังนี้

1. การยอมรับว่านักเรียนทุกคนเป็นสมาชิกของโรงเรียน

2. กิจกรรมที่จัดขึ้นควรจัดไว้ในตารางและเวลาของโรงเรียน
3. นักเรียนทุกคนควรจะได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมหลักสูตร
4. การรับสมาชิกและการเข้าร่วมกิจกรรมต้องยึดหลักประชาธิปไตย
5. ศิษย์เก่าอาจเข้าร่วมในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้ เช่น เป็นวิทยากร
6. นักเรียนไม่ควรเข้าร่วมกิจกรรมเสริมหลักสูตรในเวลาปกติ
7. ผู้นำนักเรียนควรจะได้รับการฝึกและการพัฒนาอย่างเหมาะสม
8. การดูแลและแนะนำต้องมีในการทำกิจกรรมอย่างเพียงพอ
9. การเข้าร่วมกิจกรรมของครูควรจัดเป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการทำงาน

ปกติ

10. ผู้บริหารและครูควรทำหน้าที่เป็นผู้ปรึกษามิใช่ผู้สั่งการ
11. การเริ่มจากทำสิ่งเล็ก ๆ ง่าย ๆ ไปสู่กิจกรรมที่ใหญ่และยากขึ้น
12. ในการพิจารณากิจกรรมใดก็ตามจะต้องคิดอย่างรอบคอบ
13. การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมควรมีให้พร้อม
14. การเก็บบันทึกกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้กระทำไปแล้วควรมีอย่างถาวร
15. การจัดสรรเงินอุดหนุนควรมีอย่างเพียงพอและสุจริต
16. โรงเรียนและชุมชนควรจะได้รับรู้เกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของ

โรงเรียน

17. กิจกรรมเสริมหลักสูตรมีค่าเท่าเทียมกับกิจกรรมในหลักสูตร
18. กิจกรรมเสริมหลักสูตรไม่สำคัญไปทุกกิจกรรม

กระทรวงศึกษาธิการ (2520) ได้จำแนกประเภทกิจกรรมเสริมหลักสูตรออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

เป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. กิจกรรมบังคับ หมายถึง กิจกรรมที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถจัดให้บังเกิดผลตามความมุ่งหมายได้ โรงเรียนต้องจัดกิจกรรม 3 ประเภทนี้ ได้แก่ กิจกรรมลูกเสือหรือลูกเสือสำรองหรือเนตรนารี กิจกรรมศาสนา กิจกรรมวัฒนธรรมไทย
2. กิจกรรมควรเลือก หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมกิจกรรมประเภทบังคับ หรือเป็นกิจกรรมอื่นที่จัดขึ้นเพื่อสนับสนุนให้ความมุ่งหมายของการจัดกิจกรรม นักเรียนมีผลสัมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือสนับสนุนส่งเสริมการเรียนการสอนในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวนี้ให้โรงเรียนเลือกจากจำนวนกิจกรรมที่กำหนดให้ โรงเรียนใดจะจัดกิจกรรมที่โรงเรียนควรเลือกจำนวนเท่าใดนั้น ให้อยู่ในดุลยพินิจของหัวหน้าสถานศึกษา ซึ่งกิจกรรมที่โรงเรียนควรเลือกมีกิจกรรมส่งเสริมวิชาการตามหมวดวิชาในหลักสูตร กิจกรรมผู้บำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมลูกเสือ ลูกเสือสำรอง กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมทัศนศึกษา และกิจกรรมส่งเสริมสินค้าไทย เป็นต้น

นันทนา เทพบริรักษ์ (2526) ได้แบ่งกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยแบ่งตามสถานที่จัด ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. กิจกรรมภายในโรงเรียน ได้แก่ ประเภทชุมนุมต่าง ๆ เช่น ชุมนุมภาษาอังกฤษ ชุมนุมห้องสมุดโรงเรียน ชุมนุมดนตรีไทย ชุมนุมผู้บำเพ็ญประโยชน์ ชุมนุมสหกรณ์ เป็นต้น และประเภทโครงการ เช่น โครงการอาหารกลางวัน โครงการประกวดห้องเรียน โครงการนิทรรศการทางวิชาการ
2. กิจกรรมนอกห้องเรียน ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับศาสนา เช่น การถวายเทียนพรรษา การเวียนเทียน กิจกรรมทางด้านวิชาการ เช่น การทัศนศึกษาออกสถานที่ การประกวดมารยาท และกิจกรรมทั่วไป เช่น การอยู่ค่ายพักแรม การแสดงดนตรี

สภาพครูและนักเรียน

สภาพครู

การเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น องค์ประกอบที่สำคัญคือ ครู เนื่องจากครูเป็นผู้ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการ โคจรรอบด้านในตัวผู้เรียน ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และมีลักษณะที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย (กัญญา สาร, 2526)

ศักดิ์วินทร์ สุวรรณโรจน์ (2542) ได้สรุปคุณลักษณะของครู จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ที่พระราชทานไว้ในโอกาสต่าง ๆ ดังนี้

1. ครูต้องเน้นที่คุณธรรม
2. ครูต้องประพฤติดีให้เป็นที่รักเคารพของนักเรียน
3. ครูต้องอดทน เสียสละ และมีความเมตตา
4. ครูไม่ควรมุ่งยศศักดิ์ ความร่ำรวยและผลตอบแทนทางวัตถุ
5. ครูต้องเชื่อมั่นในคุณความดี

สุมน อมรวิวัฒน์ (2535) ได้กล่าวถึงคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาเป็นครูและความเป็นครูที่ดีไว้ว่า

1. ครูคือมนุษย

1.1 ครูที่เป็นคน คือ ครูที่ไม่พัฒนาด้านจิตใจคิดถึงแต่ตนเองแล้วครูก็คือผู้รับจ้างสอนหนังสือ

1.2 ครูคือมนุษย คือบุคคลที่รู้จักวิเคราะห์ และปรับปรุงตนเองประพฤติปฏิบัติตามหลักความพอดีไม่ประมาณ เป็นผู้ให้ เป็นผู้รักคนอื่นมากกว่าตนเอง ฝึกการใช้สติปัญญาและความรู้ที่

มีอยู่เพื่อสร้างสรรคมากกว่าทำถาข เห็นคุดค่างของเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติถึงแวดถ้อม แดะคุดค่างของ การพัฒนาคนคานทำนองครองธรรมมีจิตใจสูง ครูที่เป็นมนุษย์จึงจะเป็นครูดีเด่นได้

2. ครูคือกัถยาขมิดร คือ เป็นผู้ชี้แนะแะช่วยเหลือให้เกิดความเจริญอย่างชอบธรรมให้ นักเรียนมีความรู้สึทที่คิดว่าครูรัก เทียงตรงเปือมวิชาแะกรุณา

3. ครูคือผู้นำทางปัญญาแะวิญญาข ครูต้องเป็นผู้รู้แจ้ง รู้จริงแะคิดชอบ สามารถเป็น ผู้นำทางที่ถูกต้องที่ควรให้นักเรียนเจริญรอยตาม ครูจะไม่ไปครอบงำความคิดของนักเรียน นักเรียนจะต้อง รมัคระวังตนเอง

4. ครูคือผู้มีศาสตร์แะศิลป์

4.1 คนที่เป็นครูต้องได้รับการฝึกฝนอบรม วิชาครูเป็นศาสตร์อย่างหนึ่ง มีพื้นฐานที่มา หนักแน่น มีหลักการแะทฤษฎี มีวิธีการแะแนวทางปฏิบัติสามารถวิจัยแะพัฒนาให้เกิดความรู้ใหม่ ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

4.2 ครูต้องมีศิลปะการสอน การสร้างความสัมพันธ์การก่อดมเกลากจิตใจของนักเรียน แะความประพฤติ เป็นคุดงามความคิดที่ครูต้องสร้างแะตั้งสมเอาไว้ตลอดชีวิต

5. ครูคือผู้ที่ดำรงแะค้ำจุนความเป็นไทย ครูดีเด่นต้องเป็นครูพัฒนาชีวิต ความคิด แะ จิตใจที่เป็นไทยแท้ ๆ แก่เด็กนักเรียน ให้เขารู้จักแะธำรงคุดค่างอันสูงส่งของความเป็นไทยเอาไว้ ษนค์ ชุมจิต (2536) ได้สรุปลักษณะสำคัญ ๆ ของครูที่ดี ได้ดังนี้

1. มีบุคลิกภาพดี เช่น รูปร่างท่าทางดี แดงกายสะอาดเรียบร้อย ชุดจาโพเราะนุ่มนวล น้ำเสียงชัดเจน มีลักษณะเป็นผู้นำ

2. มีคุดสมบัตินส่วนตัวดี เช่น สติปัญญาดี เฉลียวฉลาด เชื้อมั่นในตนเอง มีความคิด สร้างสรรค กระตือรือร้น แะสุขภาพอนามัซดี

3. สอนดีแะปกครองดี เช่น อธิบาอได้รวรัด สอนสนุก ปกครองนักเรียนให้อู่ใน ระเบียบวินัยตลอดเวลา เป็นดีน

4. ประพฤติดี เช่น เว้นจากอบาขมุขทั้งปวง กระทำแต่ถึงที่ติที่สุจริตทั้งกาข วาจา แะใจ

5. มีจรรยาบรรณแะคุดธรรมสูง เช่น มีความซื่อสัตย์ เทือสละ มีเมคคา กรุณา

ศุคิธรรมแะมานะ อคทน

6. มีมนุษยสัมพันธ์ดี กถำวคือ มีอธธาศัอไมตรีกับทุกเทศ ทุกวัย ทุกภูมิชั้น

จากที่กล่าวมา สามารถสรุปลักษณะของครูได้ดังนี้

1. ด้านคุดธรรม คือ มีความประพฤติดี มีจรรยาบรรณครู เอาใจใต้นักเรียน

2. ด้านความรู้ คือ มีความรู้ในเรื่องที่จะสอนเป็นอย่างดี ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ใหม่

เพิ่มเติมอยู่เสมอ

3. ด้านวิธีการสอน คือ มีความรู้ทักษะในการถ่ายทอดความรู้มาถุ่นักเรียน รู้จักเลือกใช้

เทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสมกับนักเรียน แะเรื่องทีเรียน

วิพุธ โสภวงศ์ (2535) ได้กล่าวถึงลักษณะครูที่สอนเด็กที่พูดสองภาษา ไว้ดังนี้

1. ครูเป็นผู้ที่มีภูมิถำเนาอยู่ในท้องถิ่นนั้น รู้ภาษาถิ่นอย่างคิ พูดได้สองภาษา จึงอาจใช้ประโยชน์จากการรู้ภาษาถิ่น อธิบาย หรือบอกคำศัพท์ให้นักเรียนเข้าใจความหมาย เป็นภาษาถิ่นได้
2. ครูเป็นคนมาจากท้องถิ่นอื่น ไม่รู้ภาษาถิ่นของนักเรียน จึงจำเป็นต้องพยายามศึกษาภาษาถิ่นนั้น ๆ โดยเร็วที่สุด อาจทำได้โดยการสังเกต การใช้ภาษาในชุมชนนั้น สนทนากับบุคคลในท้องถิ่น และศึกษาแหล่งความรู้ต่าง ๆ ที่ว่าด้วยภาษาถิ่น

สมอศ เม่นแถม (2539) ได้รวบรวมความคิดเห็นในการทำงานให้มีความสุข ของครูที่ทำการสอนอยู่บนภูเขา ไว้ดังนี้

1. ศึกษาสภาพแวดล้อม ในพื้นที่ที่จะขึ้นไปปฏิบัติหน้าที่
2. ศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและภาษาของชาวเขา
3. ปรับตัวให้เข้ากับชาวบ้าน ให้ความเป็นกันเอง ไม่ดูถูกชาวบ้านและเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีของชาวเขา
4. ทำตัวให้ชาวบ้านรักและศรัทธา
5. มีอุดมการณ์ อดทน รักเด็ก และเข้าใจชาวเขา

สภาพนักเรียน

การเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จอย่างเต็มที่หรือไม่นั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับหลักสูตรและครูเท่านั้น หากจะต้องขึ้นอยู่กับนักเรียนด้วย ข้อมูลส่วนตัวและพื้นฐานความรู้ของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่ครูจะต้องศึกษา เพื่อจะได้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของนักเรียนได้

มังกร ทองสุภคิ (2521) กล่าวถึงลักษณะของนักเรียน สรุปได้ดังนี้

1. นักเรียนชั้นเรียนเดียวกันจะมีความแตกต่างกันระหว่างบุคคล ทั้งนี้เพราะนักเรียนเหล่านั้นมาจากสังคมที่มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม สภาพแวดล้อม พันธุกรรม และสภาวะทางด้านจิตใจแตกต่างกัน
2. ระดับของความกระตือรือร้นหรือความอยากเรียนรู้อของนักเรียนไม่เท่ากัน จึงทำให้มีผลต่อการเรียนรู้แตกต่างกันไปคือ

การที่นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้แตกต่างกัน อาจมีสาเหตุมาจาก

1. สภาพทางกาย ถ้านักเรียนมีสภาพร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ ไม่มีความผิดปกติของอวัยวะต่าง ๆ นักเรียนก็จะสามารถเรียนรู้พัฒนาทักษะต่าง ๆ ไปได้อย่างราบรื่น ไม่มีปัญหาที่จะก่อให้เกิดความอับอาย ความไม่มั่นใจ ในทางกลับกัน ถ้านักเรียนมีความบกพร่องทางด้านร่างกายแล้ว ก็จะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ เพราะจะก่อให้เกิดความรู้สึกอับอายในความคิดปกติของคน ทำให้ผลการเรียนต่ำได้ เช่น โรคขาดสารอาหาร

2. เชื้อชาติ เชื้อชาติของเด็กจัดว่ามีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละเชื้อชาติแต่ละเผ่ามีภาษาพูดเป็นของตนเอง ดังนั้นนักเรียนต้องใช้ภาษาสองภาษาก่อให้เกิดกำแพงทางภาษาและความสับสนในการใช้ภาษาขึ้น ทำให้การเรียนรู้ของนักเรียนช้า

นอกจากนี้ ประทีป สยามรัช (2526) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่ส่งเสริมให้เด็กประสบผลสำเร็จทางการศึกษา ไว้ดังนี้

1. ครอบครัวมีความมั่นคง
2. ครอบครัวสนใจและเอาใจใส่ดูแล
3. ภูมิหลังทางสังคมของครอบครัวดี เช่น บิดามารดาอยู่ด้วยกัน ผู้ปกครองมีระดับการศึกษาสูง เป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ
4. ครอบครัวมีสภาพทางเศรษฐกิจดี

สภาพทั่วไปของโรงเรียน

สภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ของโรงเรียนมีผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะใช้เป็นสถานที่เรียนแล้วยังเป็นสถานที่ฝึกปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งเป็นสถานที่ฝึกนิสัย ระเบียบวินัยของนักเรียนเพื่อนำไปใช้ในสังคมได้อย่างมีความสุข

เบญญา แสงมณี (2530) ได้เสนอแนวการจัดสภาพแวดล้อมบริเวณโรงเรียนว่าควรมีการจัดดังต่อไปนี้

1. สนามหญ้าตัดให้เรียบและกวาดอยู่เสมอเพื่อป้องกันสิ่งที่เป็นอันตรายต่อเด็ก
2. ดันไม้ ไม้ดอก ไม้ประดับมีประโยชน์มาก โดยเฉพาะดันไม้ที่ให้ร่มเงาให้เด็กนั่งเล่นหรือครูอาจใช้เป็นที่นั่งนิทาน และไม้ดอก ไม้ประดับควรปลูกเพื่อตกแต่งบริเวณโรงเรียนให้สวยงามมองดูแล้วสดชื่นแจ่มใส เด็กจะได้ดูความเติบโตของต้นไม้และรักธรรมชาติ
3. เครื่องเล่นสนาม มีเพื่อให้เด็กเล่นเป็นสัดส่วนในสนาม เครื่องเล่นแต่ละอย่างต้องตั้งให้ห่างกันพอสมควร และควรตั้งบนสนามหญ้าหรือที่นุ่มเพื่อป้องกันอันตรายในเวลาเล่น
4. บ่อทราย มีประโยชน์มากในการเล่น ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็ก เป็นความรู้พื้นฐานด้านคณิตศาสตร์และควรมีอุปกรณ์เล่นในบ่อทราย เช่น ถังเล็ก ๆ กระป๋อง ฝาเบียร์ และกะลา เป็นต้น
5. กรงสัตว์ ถ้าโรงเรียนทำได้ก็จะดี สัตว์เลี้ยงควรเป็นสัตว์ธรรมดา เช่น นก ไก่ เป็ด และกระต่าย เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสดูและให้อาหารสัตว์ เป็นการส่งเสริมด้านธรรมชาติศึกษาและความเมตตาการุณา
6. การทำสวน เป็นสิ่งที่สำคัญมากซึ่งโรงเรียนควรจัดเพื่อส่งเสริมให้เด็กรักต้นไม้ เช่น การปลูกพืชง่าย ๆ ได้แก่ ดันหอม ผักชี ผักบุ้ง และถั่วงอก เป็นต้น หรือปลูกดอกไม้พื้นบ้าน เช่น

คอกบานไม้รั้วรอบ คอกคาวเรือง และคอกแพงพวย เป็นต้น

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (2535) ได้กำหนดการจัดสภาพแวดล้อมในโรงเรียนให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ดังนี้

1. การสอนตามแนวทางของของหลักสูตร คือ การให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติตามรูปแบบของการฝึกปฏิบัติในชีวิตจริง คือ มีการสังคมนระหว่างบุคคลที่อยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียน การฝึกให้ครู ผู้เรียน บุคคลอื่น ๆ มีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกันเป็นการฝึกการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมในอนาคต ดังนั้นการดำเนินชีวิตในโรงเรียนจะต้องเหมือนที่ที่บ้านและสังคมนในชุมชนนั้นๆ คือ ผู้บริหาร ผู้ช่วยบริหาร ทำหน้าที่คล้ายบิดามารดา ครูอาจารย์ในโรงเรียนเหมือนพี่น้อง และผู้เรียนเหมือนลูกๆ ที่จะต้องช่วยเหลือกันตลอดเวลา มีบรรยากาศที่มีลักษณะประชาธิปไตยและเป็นกันเอง ซึ่งจะช่วยให้เด็กอยากมาโรงเรียน

2. สภาพแวดล้อมที่สำคัญจะเป็นตัวแบบให้ผู้เรียน การเรียนการสอนจริยศึกษาดำเนินการตามแบบอย่าง เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาลักษณะนิสัยในตัวผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ถ้าไม่มีแบบอย่างที่ดีผู้เรียนอาจเกิดความขัดแย้งในระหว่างการปฏิบัติ ผู้บริหารต้องควบคุมการปฏิบัติตนของครูในโรงเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน เช่น การมีระเบียบวินัย การตรงต่อเวลา การแต่งกายตลอดจนมารยาทต่าง ๆ ฯลฯ

3. การจัดบรรยากาศให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและทำงานร่วมกัน เช่น ให้มีการเลือกตั้ง ปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ อย่างอิสระในลักษณะมีวินัยในตนเอง เช่น เข้าแถวโดยไม่ต้องมีครูควบคุม ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด รดน้ำต้นไม้ ดูแลรักษาห้องสมุดของโรงเรียนเสมือนกับเป็นสมบัติของตนเอง

4. การจัดให้มีห้องสมุด มุมหนังสือ หรือแหล่งวิชาการที่จะให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนการสอนตามแนวทางของหลักสูตร ห้องสมุดอาจใช้วัสดุในท้องถิ่นมาจัดทำ อาจจะมีเตี๊ยมปูแทนม้านั่งนอนอ่านหนังสือได้เหมือนที่บ้าน

5. บริเวณสำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ เช่น มีพื้นที่สำหรับการเกษตร สนามสำหรับเล่นกีฬาต่าง ๆ พร้อมด้วยอุปกรณ์การเล่น โรงเรียนที่มีสภาพที่ไม่อาจหาที่สำหรับเกษตรได้ อาจใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ เช่นปลูกพืชผักถอยฟ้า ปลูกในภาชนะต่าง ๆ ที่เคลื่อนที่ได้ง่าย

6. สถานที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ เช่น สถานที่สำหรับปั่นปาย ริงช้าและอุปกรณ์การเล่นอื่น ๆ ที่ผู้เรียนเล่นเองได้ด้วยความปลอดภัย เพราะผู้เรียนในระดับประถมศึกษาไม่มีที่หักผ่อน ออกกำลังกาย จะมีอารมณ์หงุดหงิด แสดงพฤติกรรมไปในทางที่ไม่ถูกต้อง และอาจจะก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นในโรงเรียนได้

7. โรงเรียนต้องจัดบริการทางด้านสุขภาพสำหรับครู เช่น น้ำดื่ม ห้องส้วม ห้องอาหาร ห้องพยาบาล เรื่องของน้ำดื่มและน้ำใช้ควรจัดให้เพียงพอต่อกับกิจกรรมตามหลักสูตรซึ่งต้อง

มีการปฏิบัติจริง เช่น ในระดับประถมศึกษาที่ 1-2 จะต้องมีการฝึกการแปร่งพื้นจริง ๆ อย่างสม่ำเสมอ หลังจากรับประทานอาหารแล้ว กิจกรรมการเกษตร การประกอบอาหาร การทำความสะอาดในกลุ่ม การงานและพื้นฐานอาชีพ

8. โรงเรียนต้องจัดอาคารสถานที่และบริเวณทั่วไปให้มีความสะอาด เรียบร้อย ร่มรื่น เพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นและได้อยู่ใกล้สภาพแวดล้อมซึ่งเป็นตัวแบบที่ดี อันเป็นการพัฒนาลักษณะนิสัยให้แก่ผู้เรียน

9. ป่าชนิตศสำหรับโรงเรียน ห้องเรียน ป้ายสถิติ ป้ายชื่อชั้นให้อยู่ในสภาพเป็นปัจจุบัน และใช้ประโยชน์ได้ การจัดป่าชนิตศเป็นการประชาสัมพันธ์เรื่องต่าง ๆ ให้บุคลากรในโรงเรียนได้ทราบ ป่าชนิตศเหล่านี้ควรอยู่สูง ต่ำ ซึ่งผู้เรียนจะสามารถนำวัสดุหรือภาพหรือข้อความไปคิดได้ด้วยตนเอง

กล่าวโดยสรุป โรงเรียนประถมศึกษา ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมให้เกิดบรรยากาศร่มรื่น สะอาด และมีเนื้อที่หรือบริเวณกว้างเพียงพอ ทั้งในอาคารและนอกอาคาร ตลอดจนมีอาคารประกอบการห้องพิเศษต่าง ๆ ครบครัน จึงจะทำให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน (2531) และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

(2531) ได้กล่าวถึงลักษณะของชุมชนชาวเขาที่โรงเรียนตั้งอยู่ ไว้ว่า

1. หมู่บ้านชาวเขาส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ตั้งอยู่กระจัดกระจายทั่วไป
2. ตั้งอยู่บนไหล่เขาสูง
3. ล้อมรอบด้วยภูเขาสูงและพื้นที่เพาะปลูก
4. การคมนาคมไม่สะดวก โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน
5. ขาดระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปา

กองสงเคราะห์ชาวเขา (2539) ได้สรุปผลข้อมูลชุมชนบนพื้นที่สูง พบว่า มีชาวเขาทั้งหมด

9 เผ่า แต่ละเผ่ามีจำนวน ดังนี้

1. เผ่ากะเหรี่ยง 353,110 คน
2. เผ่าม้ง 111,677 คน
3. เผ่ามูเซอ 82,158 คน
4. เผ่าอีเก้อ 49,903 คน
5. เผ่าฉิ่น 48,025 คน
6. เผ่าฮ่า 41,697 คน
7. เผ่าลีซอ 31,463 คน
8. เผ่าต๋าวะ 17,436 คน
9. เผ่าขมุ 10,198 คน

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

โรงเรียนมีลักษณะที่เป็นสถาบันทางสังคมท้องถิ่น และใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โรงเรียนจะต้องพยายามดึงชุมชนเข้ามาร่วมดำเนินการด้วย ถ้าชุมชนมีความเข้าใจต่อโรงเรียน ก็จะทำให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี จะช่วยให้การดำเนินงานทางด้านอื่น ๆ ของโรงเรียนเป็นไปได้โดยสะดวก เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน ทำให้โรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชนได้ นอกจากนี้ยังจะช่วยให้เข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน

กิติมา ปริติตถ (2532) กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

1. ต้องดำเนินการด้วยความบริสุทธิ์ใจ ตรงไปตรงมา และเชื่อถือได้
2. ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ถือเป็นภารกิจที่ต้องทำต่อเนื่องตลอดเวลา
3. ต้องครอบคลุมทุกด้านที่ชุมชนมีส่วนรับผิดชอบด้วย
4. ต้องมีความง่ายและคล่องตัวในการดำเนินงาน
5. ต้องเป็นไปด้วยความสร้างสรรค์ มีใช้ทำสภาพภาพจน์ของโรงเรียนและชุมชน
6. ต้องดำเนินการปรับให้เข้ากับสภาพชุมชน
7. ต้องดำเนินการด้วยความยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาวะวิถีและโอกาส
8. ควรคำนึงถึงความต้องการที่เกี่ยวกับความเจริญงอกงามของแต่ละคน และการพัฒนา

สังคมและชุมชนไปพร้อม ๆ กัน

9. ควรใช้กระบวนการการติดต่อสื่อสารสองทางในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน
10. ใช้วิถีทางแห่งประชาธิปไตยในการดำเนินงาน

สมพร สุทธิสนธิ์ (2525) ได้กล่าวถึง ความมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ไว้ดังนี้

1. เพื่อทราบพื้นฐานที่แท้จริงของนักเรียนจากผู้ปกครอง เพื่อจะได้ปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพื้นฐาน และความต้องการของนักเรียน
2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพื่อให้ประชาชนหันมาสนใจและช่วยเหลือโรงเรียน ทั้งทางด้านวิชาการและทุนทรัพย์
3. เพื่อให้ใช้แหล่งวิชาการในชุมชนให้เกิดประโยชน์
4. เพื่อให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการให้บริการของโรงเรียน ทั้งวัสดุ สถานที่ และความสะดวกต่าง ๆ
5. เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในการจัดการศึกษาให้เป็นเรื่องของประชาชน

Sergiovanni and other (1992) ได้กล่าวถึง ขอบข่ายของงานความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนไว้ 7 ประการ คือ

1. การช่วยให้ชุมชนเข้าใจถึงการดำเนินงานของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา การให้บริการทางการศึกษาแก่ชุมชน
  2. การช่วยให้ชุมชนเข้าใจแผนการศึกษาของโรงเรียน
  3. การส่งเสริมให้คนในชุมชนเข้าใจชุมชนของคน
  4. การช่วยให้ชุมชนเข้าใจศักยภาพของชุมชน
  5. การทำงานร่วมกับผู้บริหาร ตัวแทนของหน่วยงานอื่น ๆ ในการบริการชุมชน
  6. การชี้แจงให้บุคลากรในโรงเรียนเข้าใจถึงสภาพของชุมชน
  7. การประเมินนโยบายและแผนการพัฒนาชุมชนในส่วนที่โรงเรียนเกี่ยวข้อง
- สุพิชญา ชีระกุล (2522) ได้กล่าวถึงวิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนนั้น อาจทำได้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. ศึกษาชุมชนโดยละเอียด เช่น โครงสร้าง วัฒนธรรม ประเพณี อาชีพ สภาพทางเศรษฐกิจ ทรัพยากร และความต้องการ เป็นต้น
2. จัดรายการประชาสัมพันธ์แก่ชุมชน โดยเผยแพร่กิจการทางสื่อมวลชนหรือจัดทำวารสาร หนังสือพิมพ์ของโรงเรียน
3. ออกเยี่ยมเยือนชุมชนโดยทำอย่างปกติ สม่ำเสมอและทั่วถึง
4. จัดให้มีกรรมการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยผู้ปกครองและประชาชนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้มีส่วนร่วมรับผิดชอบและเป็นเจ้าของโรงเรียนร่วมกัน
5. จัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ กิจกรรมประเภทที่นำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน นำโรงเรียนออกสู่ชุมชนและร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานอื่น
6. ให้บริการแก่ชุมชน ได้แก่ อาคาร สถานที่ เครื่องใช้ บุคลากรของโรงเรียนและความรู้

กระทรวงศึกษาธิการ (2535) ได้ให้วิธีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ดังนี้

1. ชี้แจงให้บุคลากรในชุมชนโดยเฉพาะผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงมีความเข้าใจในการปฏิบัติงานของโรงเรียน เช่น การจัดกระบวนการเรียนการสอนบางกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งจำเป็นต้องไปฝึกปฏิบัติให้ค่อเนื่องที่บ้าน การเสริมสร้างลักษณะนิสัยของเด็ก การฝึกงานเกษตร การทำความสะอาดบ้าน การช่วยเหลือพ่อแม่
2. โรงเรียนสามารถนำบุคลากรในชุมชน วัสดุ สิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ อาทิ เชิญวิทยากรในชุมชนที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญทางด้านต่าง ๆ และบุคคลตัวอย่าง

ของชุมชนมาให้ความรู้ ให้แนวการปฏิบัติที่ถูกต้อง

3. โรงเรียนอาจขอความช่วยเหลือและสนับสนุนจากชุมชน ทั้งทางด้านการเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งจะช่วยให้งานทางด้านวิชาการของโรงเรียนบรรลุเป้าหมาย

4. โรงเรียนต้องให้ความช่วยเหลือชุมชนทางด้านวิชาการและอื่น ๆ เช่น ความรู้ทางด้าน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ด้านการเกษตร การรักษาสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว และ การพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ

5. โรงเรียนต้องช่วยแก้ปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตร เช่น การที่ ผู้ปกครองต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้ออุปกรณ์การเรียนในกิจกรรมที่มีการฝึกปฏิบัติ เช่น ทำอาหาร ทำงานศิลปะ และงานช่างต่าง ๆ ด้วยการชี้แจงให้ผู้ปกครองเกิดความรู้ความเข้าใจในการติดตาม แนวทางของหลักสูตรที่ต้องปฏิบัติจริง ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้กำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษา ศึกษาที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านชนบท สร้างความสัมพันธกับชุมชน ดังนี้

1. จัดโรงเรียนให้เป็นศูนย์กลางพัฒนาหมู่บ้านให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ ต้องการของชุมชน
2. เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร บริการด้านวิชาการและอาชีพ
3. เป็นศูนย์ส่งเสริมกีฬา นันทนาการ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
4. คัดเลือกและพัฒนาบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชนโดย การพึ่งตนเอง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ะลา (2517) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสอนภาษาไทยแก่เด็กที่ พูดภาษาไทยไม่ได้ ผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยใช้ภาษาแม่เป็นสื่อทำให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมทาง ภาษาไทยมากกว่าการสอนโดยใช้ภาษาไทยล้วน อย่างมีนัยสำคัญที่ 0.5 ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า การสอนผู้ใหญ่ที่ไม่รู้หนังสือและพูดภาษาไทยไม่ได้มาก่อน ให้เกิดความพร้อมทางภาษาภายในเวลา 1 เดือน โดยใช้ภาษาแม่เป็นสื่อประสมอย่างชัดเจนอีกด้วย

สำนักงานศึกษาธิการเขต 2 ะลา (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสอนภาษาไทยแก่ผู้พูด ภาษาไทยไม่ได้ พบว่า เขตการศึกษา 2 มีปัญหาที่สุค มีปัญหาเร่งด่วนที่ควรได้รับการแก้ไขโดยเร็ว 2 ประการ คือ

1. ปัญหาภาษาถิ่น เป็นอุปสรรคต่อการเรียนชั้นต้น ๆ เนื่องจากนักเรียนส่วนมากเป็น ชาวอิสลามใช้ภาษาอาหรับเป็นภาษาในครอบครัวและชุมชน ไม่ค่อยทันทันการพูดภาษากลางหรือ

บางคนอาจจะฟังหรือพูดภาษาไทยไม่ได้เลย จึงจำเป็นต้องสอนภาษาไทยในด้านการพูดและการฟังเสียก่อน จึงจะสอนวิชาการด้านอื่น ๆ ได้

2. ปัญหาการเรียนขาดแคลนเสื้อผ้า อุปกรณ์ทางการศึกษาและอาหารกลางวัน เนื่องจากครอบครัวมีฐานะยากจน ทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะนักเรียนขาดความพร้อมที่จะเรียนและสุขภาพร่างกายนักเรียนไม่แข็งแรง ขาดความสดชื่นกระปรี้กระเปร่าสมองเฉื่อยชาลง

ประสงค์ ราชณสุข และคณะ (2524) ได้ศึกษาและวิธีแก้ไขข้อบกพร่องทางการพูดภาษาไทยของเด็กชาวเขา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในจังหวัด กาญจนบุรี ดาก เชียงใหม่ และเชียงราย ปีการศึกษา 2521 - 2522 พบว่า เด็กชาวเขาเผ่าม้ง เย้า ลีซอ มูเซอ อีเก้อและกะเหรี่ยงมีปัญหาการพูดไม่ชัด ได้แก่ เสียงพยัญชนะต้น ร ง ส ฮ เสียงพยัญชนะควบกล้ำ ร ล เสียงพยัญชนะสะกด ง น ก ม ค บ เสียงสระ อา แอ อี เอือ อัว ออ เอือะ เอือะ และเสียงวรรณยุกต์ จัควา

หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาของโครงการพัฒนาที่สูงไทย - เยอรมัน (2526) ได้สรุปปัญหาอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดการศึกษาสำหรับชาวเขาในพื้นที่อำเภอวาวี ว่า การให้บริการด้านการศึกษาไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจาก การคมนาคมไม่สะดวก มีโรคภัยไข้เจ็บ ชาวเขาขาดความรู้ไม่ทันต่อเหตุการณ์ของโลกปัจจุบัน มีการอพยพย้ายถิ่นฐานที่อยู่อาศัย ไม่เข้าใจภาษาในการเรียนการสอนของนักเรียนและครู การให้บริการด้านการศึกษายังไม่ทั่วถึง หลักสูตรไม่เหมาะสมกับชาวเขา การขาดเรียนเนื่องจากการปิด - เปิด ไม่เหมาะสมกับอาชีพในท้องถิ่นและฤดูกาล ขาดการบำรุงขวัญในการปฏิบัติงานของครู ขาดอาคารเรียน บ้านพักครู สื่อการเรียน โต๊ะ ม้านั่ง ขาดการอบรม นิเทศและติดตามผลครูที่ไปสอน ขาดแคลนอัตรากำลังครู ชาวเขาไม่ให้ความร่วมมือในด้านการศึกษากับทางโรงเรียน จนประมาณในการนิเทศ ติดตามผลไม่เพียงพอ

สนิท ชีรังค์ (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลการจัดการศึกษากาตบังคับ 4 รูปแบบ สำหรับชุมชนชาวเขาในเขตอำเภอเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งได้แก่ รูปแบบโรงเรียนพึ่งตนเอง ครูเดินสอน ครูคนเคียว และโรงเรียนปกติ พบว่า

1. ผลค่อนักเรียน สภาพนักเรียนในโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบแตกต่างกันในเรื่องความสามารถและสภาพของนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนโรงเรียนพึ่งตนเอง มีความสามารถใช้ภาษาในการได้คอบ มีความสามารถในการเรียนภาษาไทยดี มีความรับผิดชอบสูง ร่างกายและเครื่องแต่งกายสะอาด ส่วนนักเรียนโรงเรียนปกติยังไม่สามารถใช้ภาษาไทยในการได้คอบได้ ความพร้อมในการเรียนภาษาไทยต่ำ มีความรับผิดชอบต่ำ ร่างกายและเครื่องแต่งกายไม่สะอาด ในเรื่องภาระงานเด็กเข้าเรียน

โรงเรียนครูคนเคียวไม่สามารถเกณฑ์เด็กเข้าเรียนได้ตามเป้าหมาย ส่วนสภาพของนักเรียนด้านความ
 ไร่แรงแถมใส่ ความกล้าแสดงออก และการมาเรียนของนักเรียนทั้ง 4 รูปแบบ ไม่พบความแตกต่าง

2. ผลต่อชุมชน ในด้านความเปลี่ยนแปลงของสภาพชุมชน สภาพความเป็นอยู่ วิธีการ
 เกษตรไม่พบความเปลี่ยนแปลง นอกจากด้านสาธารณสุขปกศ โรงเรียนครูเคียวสอนได้จัดรักษาความ
 สะอาดของแหล่งน้ำดื่มใช้ดีขึ้นกว่าเดิม ผลต่อสมาชิกในชุมชน พบว่า หลังจากการจัดตั้งโรงเรียนแล้ว
 สมาชิกทุกชุมชนมีความพอใจที่มีการจัดตั้งโรงเรียน และให้ความช่วยเหลือดี ในด้านการเปลี่ยนแปลง
 พฤติกรรม พบว่า สมาชิกในชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนครูเคียวสอน และโรงเรียนครูคนเคียว มีการทำ
 ความสะอาดบ้าน บริเวณบ้าน และของใช้ในบ้าน ผลที่เกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการ พบว่า สมาชิกใน
 ชุมชนที่จัดตั้งโรงเรียนทั้ง 4 รูปแบบ และชุมชนที่ไม่ได้จัดตั้งโรงเรียนมีความรู้ทางวิชาการแตกต่างกัน
 สมาชิกในชุมชนจัดตั้งโรงเรียนครูคนเคียวมีความรู้ทางวิชาการสูงกว่าทุกกลุ่ม สมาชิกในชุมชนที่ไม่ได้
 จัดตั้งโรงเรียนมีความรู้ทางวิชาการต่ำที่สุด สมาชิกเรียนรู้ทางวิชาการจากครูมากที่สุด รองลงมาได้แก่
 อนามัย และเกษตรกรอำเภอ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้ทำการวิจัยเรื่อง นโยบายและการจัด
 การศึกษาสำหรับชาวเขาในประเทศไทย พบว่า นโยบายการศึกษาของชาวเขานั้น ไม่มีกำหนดไว้โดย
 เฉพาะ เพียงแต่มีปรากฏอยู่ในนโยบายและแผนหลักทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
 สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 นโยบายของคณะกรรมการอำนวยการแก้ไขปัญหาความมั่นคงของชาติเกี่ยว
 กับปัญหาชาวเขาและการปลูกฝิ่น (2525) และมติคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อสรุปรวม
 นโยบายจาก 3 แห่งนี้แล้วได้นโยบายการจัดการศึกษาแก่ชาวเขา ดังนี้

ให้จัดการศึกษากากบังคับแก่ชาวเขามังเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างกว้างขวาง จัดให้มีแผน
 พัฒนาการศึกษสำหรับชาวเขา ซึ่งในระยะแรกเน้นการศึกษากากบังคับ การศึกษานอกโรงเรียน อัน
 ได้แก่ การศึกษาผู้ใหญ่ และการฝึกฝนอาชีพด้านต่าง ๆ โดยมีการจัดทำหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับ
 สภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมสำหรับชาวเขา ขยายการพัฒนการศึกษาแก่ชาวเขาออกไปยังท้องถิ่นห่าง
 ไกลมากขึ้น เพื่อให้การศึกษาได้มีส่วนช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของชาติ
 ช่วยให้ชาวเขาอ่าน เขียน พูดภาษาไทยได้ รู้จักคิดเป็น คิดชอบ และช่วยเหลือตนเองได้ พัฒนาชาวเขาให้
 เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ โดยเน้นการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจความผูกพันทางจิตใจให้นิยมในชาติ
 ศาสนา และพระมหากษัตริย์ เพื่อที่จะให้ชาวเขามีความสำนึกว่าเป็นคนไทยหรือเป็นส่วนหนึ่งของ
 สังคมไทย ไม่สร้างปัญหาความมั่นคงและก่อการร้ายด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมืองให้กับประเทศ
 เข้าใจสิทธิและหน้าที่พลเมืองไทย ห้ามการค้ายไม้ทำลายป่า ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งต้นน้ำ
 สำธาร ลคและเด็กการปลูกและเสพฝิ่นในที่สุด รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ แต่ทั้งนี้ควรมี
 วิธีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดแรงจูงใจแก่ทุกฝ่ายที่จะช่วยให้การศึกษารวมถึงผลสำเร็จตาม
 วัตถุประสงค์ เช่น พยายามหาวิธีแนะนำ จูงใจ ให้ชาวเขาเห็นประโยชน์และความสำคัญของการตั้ง

บุตรหลานมาเรียนหนังสือ มีสวัสดิการ หรือเงินเพิ่มแก่ครูที่ออกไปและสอนในท้องถิ่นทุรกันดาร เป็นต้น และแนวทางมาตรการระยะยาว คือ ขยายขอบเขตให้บริการสาธารณสุข การศึกษาภาคบังคับ และการศึกษานอกโรงเรียนให้ทั่วถึงยิ่งขึ้น

สนิท วงศ์ประเสริฐ (2530) ได้วิเคราะห์เรื่องความด้อยโอกาสทางการศึกษาและชี้ให้เห็นว่าชาวเขามีความด้อยโอกาสที่จะได้รับการศึกษาอยู่หลายประการดังนี้

1. จะต้องเรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง เริ่มด้วยการหัดพูด หัดดูภาพ หัดดูตัวอักษร หัดจับดินสอ กระดาษ หัดนั่งโต๊ะเรียนและอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการเป็นนักเรียน เด็กชาวเขาต้องสู้กับกำแพงทางภาษาเมื่อความรู้ทางภาษาไม่คงต้องทำให้เด็กทำแบบฝึกหัดไม่ค่อยได้
2. สื่อการเรียนที่ครูนำมาสอน เป็นเรื่องของสังคมภายนอกหมู่บ้าน มีเนื้อหาระดับชาติทำให้เด็กเข้าใจได้ยาก โคขปกลเด็กชาวเขาจะได้รับการถ่ายทอดการเรียนรู้อย่างไร จากพ่อแม่และเครือญาติ เป็นการเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้ในชั้นเรียนมีสภาพที่ถูกบังคับ และอยู่ในวงจำกัด จึงเป็นรูปแบบที่ไม่สอดคล้องกับชาวเขา
3. การเรียนรู้ในชั้นเรียน ข้อมเป็นเรื่องของเหตุการณ์ในชั้นเรียน เช่น การพูดภาษาไทยกับครูและเพื่อนนักเรียน เป็นเรื่องของกฎของห้องเรียน แต่เมื่อออกนอกห้องเด็กจะถูกด้อยเกิน หรือถ้าจะพูดภาษาไทยก็เพื่อที่จะสร้างบรรยากาศในวงสนทนาให้เกิดความรู้ที่กตลกขบขัน
4. ช่วงเวลาเรียน ถ้าเป็นเวลาเคี้ยวกับการทำไร่ เด็กจะติดตามพ่อแม่ไปทำงาน ถ้าไร่อยู่ไกลหมู่บ้านก็จะทำให้เด็กขาดเรียนเป็นระยะเวลานาน
5. ชาวเขามักจะมีชีวิตวนเวียนอยู่ในสภาพ เกิด แก่ เจ็บ ตาย จนเกือบเป็นชีวิตประจำวัน ซึ่งต้องประกอบพิธีกรรม โดยจารีตประเพณีสมาชิกในครัวเรือนหรือหมู่บ้านจะต้องมีส่วนร่วมในพิธีกรรมด้วย เป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กขาดเรียน
6. เด็กที่มีเครือญาติยากจนเป็นบุตรบุญธรรม หรือเป็นลูกจ้างมักไม่มีโอกาสได้รับการศึกษา

กองวิจัยการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531) ได้วิจัยเรื่องการศึกษาเพื่อแสวงหาแนวทางการจัดการศึกษาสำหรับชาวไทยต่างวัฒนธรรม กลุ่มชาวไทยภูเขา กลุ่มชาวไทยที่พูดภาษาฮาวิ และกลุ่มชาวไทยที่พูดภาษาเขมร ถั่วฮ เอ ทพบว่า

1. สภาพทั่วไปของชุมชนและประชากรชาวเขา หมู่บ้านตั้งอยู่กระจัดกระจายอยู่บนไหล่เขาสูง ล้อมรอบด้วยภูเขา ไม่มีไฟฟ้าใช้ มีประชากรหญิงมากกว่าชาย มีความรู้ความสามารถและพูดภาษาไทยได้พอสมควร
2. โอกาสทางการศึกษา กลุ่มชาวเขามีโอกาสได้รับการศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาน้อยกว่า กลุ่มที่พูดภาษาฮาวิ และกลุ่มที่พูดภาษาเขมร ถั่วฮ เอ

3. คุณภาพทางการศึกษา นักเรียนชาวไทยภูเขา ได้คะแนนเฉลี่ยความสามารถพื้นฐาน (คณิตศาสตร์และภาษาไทย) ต่ำสุด
4. คุณภาพชีวิต กลุ่มชาวไทยภูเขามียุทธการเกิดสูงเป็นสองเท่าของทั้งสองกลุ่ม มีรายได้ต่อครัวเรือนต่ำกว่าสองกลุ่ม
5. ความต้องการทางการศึกษา ทั้งตามกลุ่มไม่สนใจที่จะเรียนตามหลักสูตรศึกษาผู้ใหญ่ กลุ่มเขาชนทั้ง 3 พื้นที่ ต้องการให้โรงเรียนประถมศึกษาให้ความรู้เพิ่มเติมทางด้านวิชาชีพมากกว่าด้านอื่น ๆ

วนิดา วัชรกิจ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการบริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่รับนักเรียนชาวเขา ตั้งกักสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดตาก พบว่า เด็กพูดและอ่านภาษาไทยไม่ชัดขาดอัตรากำลังครู ปฏิบัติงานธุรการล่าช้าผิดพลาด การคมนาคมลำบากและไม่มีความปลอดภัยในการเดินทางไปรับเงินเดือน เด็กขาดเรียนบ่อย ขาดแคลนอาคารเรียน การสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเป็นไปด้วยความยากลำบาก

เทพไท ศรีคำรณ (2534) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกสำนึกในความเป็นคนไทยแก่นักเรียนชาวเขาในโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งกักสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 8 พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนควบคุม กำกับ นิเทศ และติดตามผลการจัดการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิด ผู้บริหารพัฒนาครูให้มีความรู้ด้านการเรียนการสอนนักเรียนชาวเขาโดยส่งครูเข้ารับการอบรมและเชิญเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขามาให้ความรู้แก่ครูในการสอนด้านภาษาไทย ด้านการเกษตรแผนใหม่และด้านขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ของชาวเขา

ในการจัดการเรียนการสอน ครูกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการใช้ภาษาไทยในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนสามารถปฏิบัติงานในการทำเกษตรแบบถาวรและนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ และให้นักเรียนนำความรู้ด้านการปกครองไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในการสอนภาษาไทยแก่นักเรียนชาวเขาครูจัดกิจกรรมโดยให้คัดลายมือและเขียนคำบอกและจัดให้มีการอ่านคล่อง – เขียนคล่อง ในการสอนการเกษตรแก่นักเรียนชาวเขาครูจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของการประกอบอาชีพการเกษตรในห้องถื่น และจัดให้มีการฝึกปฏิบัติการทำเกษตรในโรงเรียน ในการสอนด้านการปกครองแก่นักเรียนชาวเขาครูจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนอภิปราย อธิบายชี้แนะ ทักษะศึกษา และจัดให้มีป้ายนิเทศ คำขวัญ บทความ บทกลอน และคติเตือนใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองไทย

ชัยวัฒน์ อาษานอก (2540) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพและปัญหาการจัดการศึกษาของ โรงเรียนประถมศึกษาแบบพึ่งตนเอง สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า

1. ด้านการจัดระบบโครงสร้างโรงเรียน เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย เพ่ากะเหรี่ยง โรงเรียนได้รับงบประมาณจากหน่วยงานต้นสังกัด และมีปัญหาในด้านอาหาร และเครื่องนุ่งห่มสำหรับนักเรียน
2. ด้านนโยบายการจัดการศึกษาแบบพึ่งตนเอง รับนโยบายจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด โดยมีหลักการ คือ มุ่งเปิดโอกาสให้เด็กในวัยเรียนทุกคนเข้ารับการศึกษอย่างครบถ้วน และมีปัญหาขาดเอกสารที่เกี่ยวข้องให้ครูได้ศึกษา
3. ด้านการปรับหลักสูตรและจัดทำหลักสูตรสำหรับโรงเรียนแบบพึ่งตนเอง โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ดำเนินการปรับและจัดทำหลักสูตรสำหรับโรงเรียนแบบพึ่งตนเอง
4. ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ จัดเตรียมบุคลากรโดยจัดครูเข้ารับการอบรมหรือสัมมนา จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะของนักเรียนในด้านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง สื่อการสอนเป็นสื่อจากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน วัดและประเมินผลโดยการทดสอบและจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรประเภทกิจกรรมการทำสวนผักและการเลี้ยงสัตว์
5. ด้านบริการที่ทางโรงเรียนจัดให้สำหรับนักเรียน บริการเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและอาหารกลางวัน
6. ด้านสภาพแวดล้อมทั่วไปของโรงเรียน ตั้งอยู่บนเขาและเชิงเขา มีบ้านพักนักเรียน ห้องน้ำ สถานที่ปลูกผักสวนครัว ปลูกไม้ผลและเลี้ยงสัตว์ มีเครื่องมือทำการเกษตร
7. ด้านการดำรงชีวิตประจำวันภายในโรงเรียน จัดระบบการปกครองในบ้านพักออกเป็นฝ่ายต่างๆ เช่น ประธานหอพัก รองประธานหอพัก มีวิสัยวางแผนการปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบประจำวัน โดยการจัดทำแผนงานเพื่อนำไปปฏิบัติล่วงหน้า

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย